

ГРОМАДСЬКА ДУМКА ПРО ПРАВОТВОРЕННЯ

У НОМЕРІ:

- **ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ АГРАРНОЇ СФЕРИ**

∨ *Гармонізація законодавства України у сфері захисту рослин із правом ЄС*

- **БОРОТЬБА З КОРУПЦІЄЮ**

∨ *Проект Антикорупційної стратегії України на 2026–2030 роки подано на розгляд Верховної Ради України*

- **ЦИФРОВІЗАЦІЯ ВИКОНАВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ**

∨ *Законодавчі новації цифровізації окремих етапів виконавчого провадження*

№ 11 (319) ЧЕРВЕНЬ 2026

**ГРОМАДСЬКА ДУМКА
ПРО ПРАВОТВОРЕННЯ**

№ 11 (319) 2026

Інформаційно-аналітичний бюлетень
на базі оперативних матеріалів

Додаток до журналу
«УКРАЇНА: ПОДІЇ, ФАКТИ, КОМЕНТАРІ»

Засновники:

Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського
Національна юридична бібліотека

Головний редактор

Ю. Половинчак

Редакційна колегія:

Н. Іванова (відповідальна за випуск), Т. Дубас,
Ю. Калініна-Симончук

Заснований у 2011 році
Видається двічі на місяць

Передрук – тільки з дозволу редакції

З повнотекстовою версією видання можна
ознайомитись на сайті
Центру досліджень соціальних комунікацій
nbuviar.gov.ua

ЗМІСТ

АКТУАЛЬНА ПОДІЯ

В. Зеленський підписав Закон України,
який виключає російську мову з переліку
захищених в Україні..... 3

АНАЛІТИЧНИЙ РАКУРС

Беззуб І.

Гармонізація законодавства України у сфері
захисту рослин із правом ЄС: переваги
та ризики..... 3

Чернявська Л.

Проект Антикорупційної стратегії України
на 2026–2030 роки подано на розгляд
Верховної Ради України 13

Кривецький О.

Законодавчі новації цифровізації окремих
етапів виконавчого провадження..... 17

ЩОДЕННИК БЛОГЕРА* 20

АКТУАЛЬНА ПОДІЯ

В. Зеленський підписав Закон України, який виключає російську мову з переліку захищених в Україні

Президент України В. Зеленський підписав Закон України № 4699-ІХ, яким російську мову виключено з переліку мов, до яких в Україні застосовуються положення Європейської хартії регіональних або міноритарних мов.

Метою документа є приведення українського законодавства у відповідність до оновленого офіційного перекладу Європейської хартії регіональних або міноритарних мов, підготовленого Міністерством закордонних справ України у січні 2024 р.

Закон передбачає внесення змін до низки нормативних актів, зокрема до Закону України «Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин», а також до законів України «Про національні меншини (спільноти) України» та «Про медіа».

Після набрання чинності законом російська мова більше не входить до переліку мов, на які поширюється режим підтримки та особливого захисту відповідно до положень Хартії.

Водночас дія Хартії зберігається для інших мов, які раніше підпадали під її захист, а також поширюється на урумську, румейську, ромську, чеську, кримчацьку, караїмську мови та їдиш.

Як раніше писала «Судово-юридична газета», Верховна Рада України ухвалила в

цілому законопроект № 14120, який вносить зміни до українського законодавства у зв'язку з оновленням офіційного перекладу Європейської хартії регіональних або міноритарних мов.

Відповідно до закону, в Україні положення Європейської хартії регіональних або міноритарних мов застосовуватимуться до білоруської, болгарської, гагаузької, їврити, їдишу, караїмської, кримськотатарської, кримчацької, німецької, новогрецької, польської, ромської, румейської, румунської, словацької, угорської, урумської та чеської мов.

Оновлений переклад Хартії уточнює офіційну назву документа та перелік мов, на які поширюються механізми підтримки й особливого захисту в Україні.

Так, російську мову виключено з переліку мов, до яких в Україні застосовуються положення Європейської хартії регіональних або міноритарних мов. Водночас дію Хартії збережено для інших мов національних спільнот і корінних народів, а також поширено на низку мов, які раніше не були охоплені відповідним переліком (*Судово-юридична газета* (<https://sud.ua/uk/news/laws/363755-vladimir-zelenskiy-podpisal-zakon-kotoryy-isklyuchaet-russkiy-yazyk-iz-perechnya-zaschischennykh-v-ukraine>). – 2026. – 12.06).

АНАЛІТИЧНИЙ РАКУРС

I. Беззуб, наук. співроб., НЮБ НБУВ

Гармонізація законодавства України у сфері захисту рослин із правом ЄС: переваги та ризики

У сучасних умовах реформування системи захисту рослин є одним із ключових напрямів державної аграрної та євроінтеграційної політики України. Відповідність національного законодавства європейським

вимогам у сфері фітосанітарної безпеки безпосередньо впливає на конкурентоспроможність української аграрної продукції, доступ до зовнішніх ринків, захист здоров'я населення та рівень екологічної безпеки. У контексті

набуття Україною статусу кандидата на членство в ЄС адаптація законодавства у сфері захисту рослин набуває не лише економічного, а й стратегічного значення.

Європейський Союз застосовує комплексний підхід до регулювання сфери захисту рослин, який базується на принципах безпечності харчових продуктів, мінімізації ризиків для здоров'я людини та охорони навколишнього природного середовища. Особлива увага приділяється контролю використання засобів захисту рослин, простежуваності аграрної продукції, розвитку інтегрованих систем захисту рослин та поступовому скороченню використання небезпечних хімічних препаратів. У межах ЄС функціонує ризик-орієнтована модель державного контролю (підхід, за якого перевірки бізнесу плануються та проводяться залежно від ступеня ризику, який несе діяльність підприємства), що забезпечує високий рівень фітосанітарної безпеки та прозорості аграрного ринку.

Для України гармонізація законодавства із правом ЄС у сфері захисту рослин має комплексне значення. По-перше, вона створює правові передумови для інтеграції до європейського економічного простору та розширення доступу української продукції рослинного походження на ринки держав-членів ЄС. По-друге, адаптація законодавства сприяє підвищенню рівня захисту здоров'я населення завдяки посиленню контролю за використанням засобів захисту рослин та зменшенню ризиків їх негативного впливу. По-третє, впровадження європейських підходів є важливим елементом екологічної політики держави, оскільки спрямоване на збереження біорізноманіття, відновлення родючості ґрунтів та зменшення екологічного навантаження на аграрні території. Для України, яка має значний аграрний потенціал і водночас стикається з проблемами деградації ґрунтів та екологічного навантаження, перехід до таких підходів є важливим елементом сталого розвитку.

Важливим чинником реформування сфери захисту рослин є необхідність переходу до сучасних моделей аграрного виробництва, що передбачають використання інноваційних

технологій, цифрових систем управління та біологічних методів боротьби зі шкідниками. У довгостроковій перспективі це може забезпечити підвищення ефективності аграрного сектору, зростання експортного потенціалу України та зміцнення її позицій на світовому аграрному ринку.

Ключовим етапом адаптації українського законодавства до стандартів ЄС стало ухвалення Закону України «Про державне регулювання сфери захисту рослин» (№ 4147-ІХ від 17 грудня 2024 р.), який був підписаний Президентом України 15 січня 2025 р. Закон імплементує 18 базових актів права ЄС у сфері санітарних та фітосанітарних заходів і фактично формує нову модель державного регулювання у сфері захисту рослин¹.

Основні положення Закону передбачають комплексне оновлення правового регулювання у сфері захисту рослин. Зокрема, запроваджується європейська система простежуваності обігу рослин, продуктів рослинного походження та засобів захисту рослин на всіх етапах їх виробництва, транспортування, зберігання та реалізації. Особливу увагу приділено вдосконаленню механізмів державного контролю відповідно до положень Регламенту ЄС № 2017/625, який визначає загальні принципи офіційного контролю у сфері харчової та фітосанітарної безпеки.

Закон також посилює вимоги до використання засобів захисту рослин. Передбачено обов'язкове навчання осіб, які здійснюють поводження із засобами захисту рослин, запровадження системи завчасного інформування про їх застосування, технічний огляд обладнання для внесення препаратів, а також ведення обліку та звітності щодо використання таких засобів. Запровадження цих механізмів спрямоване на зменшення ризиків для здоров'я людини та довкілля, а також на забезпечення прозорості обігу засобів захисту рослин.

---

¹ Президент України підписав Закон про державне регулювання сфери захисту рослин. Верховна Рада України. URL: https://www.rada.gov.ua/news/news_kom/257731.html

Однією з особливостей нового Закону є розширення участі суб'єктів господарювання у виконанні окремих функцій у сфері захисту рослин. Зокрема, видача паспортів рослини; маркування дерев'яного пакувального матеріалу; технічний огляд обладнання для застосування засобів захисту рослин; проведення лабораторних досліджень. Такий підхід відповідає європейській практиці делегування окремих технічних функцій акредитованим суб'єктам за умови належного державного нагляду.

Важливим напрямом реформи є цифровізація сфери захисту рослин. Закон передбачає створення нових електронних державних реєстрів, зокрема

Державного реєстру професійних операторів, Державного реєстру осіб, уповноважених здійснювати діяльність щодо поводження із засобами захисту рослин, а також Державного реєстру лабораторій у сфері захисту рослин. Формування таких інформаційних систем має забезпечити прозорість державного контролю, спрощення адміністративних процедур та ефективний моніторинг діяльності суб'єктів господарювання.

Цей Закон набирає чинності через три роки з дня опублікування і замінить собою закони «Про карантин рослин» (№ 3348-ХІІ від 30.06.1993 р.) та «Про захист рослин» (№ 180-ХІV від 14.10.1998 р.).

**ЗАКОН УКРАЇНИ
«ПРО ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ
СФЕРИ ЗАХИСТУ РОСЛИН»**

**ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО КОНТРОЛЮ
ВСЕРЕДИНІ КРАЇНИ**

СТОСУЄТЬСЯ

операторів ринку, діяльність яких пов'язана з:

- рослинами, у тому числі насінням, та/або продуктами рослинного походження
- засобами захисту рослин

ОРГАНІЗОВУЄ ТА ЗДІЙСНЮЄ

Держпродспоживслужба на основі ризик-орієнтованого підходу, відповідно до довгострокового плану державного контролю та щорічного плану державного контролю.

ПЛАНУВАННЯ ЗАХОДІВ ДЕРЖАВНОГО КОНТРОЛЮ

Під час планування враховуються:

- ступінь ризику, який визначається відповідно до чітких критеріїв
- результати попередніх заходів державного контролю
- вид діяльності, який здійснюється оператором ринку

СТВОРЮЄТЬСЯ ТА ДІЄ

інформаційно-комунікаційна система Держпродспоживслужби для обробки й автоматизованого обміну даними у сфері захисту рослин

Заходи державного контролю здійснюються **БЕЗ ЗАВЧАСНОГО ПОВІДОМЛЕННЯ** оператора ринку (за аналогією з вимогами законодавства ЄС)

ПАРТНЕРСТВО РАЗОМ
EU4SaferFood
Міністерство аграрної політики та господарства України

Цей матеріал розроблено в рамках проекту Європейського Союзу в Україні з технічної допомоги Міністерства аграрної політики та господарства України та Програми розвитку України (2021-2024) EU4SaferFood (європейська співпраця, інновації в агропродовольстві)

Джерело: <https://www.rivneprod.gov.ua/2025/11/10/zakon-ukrayiny-pro-derzhavne-regulyuvannya-sfery-zahystu-roslyn-2/>

Прийняття Закону дозволить досягти системної сумісності законодавства України із законодавством ЄС у сферах захисту рослин, а також застосування і обігу засобів захисту рослин, що спростить вихід української

продукції рослинного походження на зовнішні ринки, а його реалізація сприятиме підвищенню ефективності та прозорості процедур державного контролю у сфері захисту рослин, створенню зрозумілих і прозорих правил для

ведення бізнесу, наголосив міністр аграрної політики та продовольства України В. Коваль².

Голова Комітету ВРУ з питань аграрної та земельної політики О. Гайдю також переконаний, що новий Закон допоможе забезпечити високий рівень якості засобів захисту рослин, дотримання ефективності сільськогосподарської діяльності та спрощення експорту української агропродукції на європейські ринки³.

Подальшим кроком у реалізації законодавчої реформи стало ухвалення постанови Кабінету Міністрів України від 21 січня 2026 р. № 117 «Про затвердження Порядку державної реєстрації у сфері захисту рослин та Порядку ведення державних реєстрів у сфері захисту рослин». Документ визначає механізми державної реєстрації операторів ринку, діяльність яких пов'язана з виробництвом, переробкою, транспортуванням, зберіганням та реалізацією рослинної продукції і засобів захисту рослин. Крім того, постанова встановлює порядок створення та функціонування нових державних реєстрів у сфері захисту рослин.

Постанова набирає чинності 17 січня 2028 р. – одночасно з набранням чинності Законом України «Про державне регулювання сфери захисту рослин»⁴.

Крім цього, одним із ключових інструментів державної політики у сфері безпечного та відповідального застосування засобів захисту рослин має стати Національний план дій щодо зменшення ризиків та негативних

---

² Парламент прийняв Закон про державне регулювання сфери захисту рослин. Міністерство аграрної політики та продовольства України. URL: <https://minagro.gov.ua/news/parlament-pryiniav-zakon-pro-derzhavne-rehulivannia-sfery-zakhystu-roslyn>

³ Верховна Рада прийняла закон про державне регулювання сфери захисту рослин – що він передбачає. Судово-юридична газета. URL: <https://sud.ua/uk/news/laws/318492-verkhovnaya-rada-prinyala-zakon-ogosudarstvennom-regulirovanii-sfery-zaschity-rasteniychto-on-predusmatrivaet>

⁴ Уряд гармонізує систему захисту рослин з нормами ЄС. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uriad-harmonizuie-sistemu-zakhystu-roslyn-z-normamy-ies>

наслідків застосування засобів захисту рослин для життя і здоров'я людини, тварин, рослин та навколишнього природного середовища, передбачений ст. 27 нового Закону. Національний план має визначити основні пріоритети державної політики у сфері безпечного використання засобів захисту рослин, механізми впровадження інтегрованих систем захисту рослин та інструменти оцінки ризиків їх застосування. Важливо, що такий підхід відповідає сучасній європейській концепції сталого аграрного розвитку та екологічно відповідального землеробства. Такий документ є обов'язковим у країнах-членах ЄС для регулювання питань сталого використання пестицидів⁵.

Експерти аграрної та євроінтеграційної сфер загальною позитивно оцінюють Закон України «Про державне регулювання сфери захисту рослин», розглядаючи його як стратегічно важливий крок на шляху модернізації аграрного сектору та підвищення конкурентоспроможності української аграрної продукції.

Ухвалення документа стало важливим елементом виконання Україною євроінтеграційних зобов'язань у сфері санітарних і фітосанітарних заходів. Україна вже пройшла оцінювання законодавства аграрного сектору на відповідність європейським стандартам та продовжує процес гармонізації окремих напрямів державної політики з правом ЄС. У цьому контексті Закон України «Про державне регулювання сфери захисту рослин» став однією з ключових регуляторних реформ, включених до 256-го раунду Індекс реформ, де отримав високу оцінку – +1,5 бала. Індекс реформ є аналітичним інструментом оцінювання темпів економічних реформ в Україні та базується на експертному аналізі змін

---

⁵ Мінагрополітики ініціює розробку Національного плану дій зі зменшення негативних наслідків застосування ЗЗР. Міністерство аграрної політики та продовольства України. URL: <https://minagro.gov.ua/news/minahropolityky-initsiiuie-rozrobku-natsionalnohoplanu-dii-zi-zmenschennia-nehatyvnykh-naslidkiv-zastosuvannia-zzr>

у регуляторному середовищі, які визначаються як реформаторські або антиреформаторські⁶.

Серед основних переваг Закону фахівці насамперед відзначають модернізацію системи захисту рослин та перехід до європейської моделі регулювання. Документ об'єднує положення кількох застарілих нормативно-правових актів у єдину комплексну систему, що сприяє підвищенню правової визначеності, ефективності державного контролю та прозорості регуляторних процедур.

Важливою перевагою Закону вважається також посилення експортного потенціалу України. Гармонізація національного законодавства із правом ЄС створює передумови для спрощення доступу української аграрної продукції до європейських ринків, підвищення рівня довіри міжнародних партнерів та подальшої інтеграції України до єдиного європейського економічного простору.

Позитивно оцінюється і запровадження принципів простежуваності, цифровізації та інтегрованого захисту рослин. За словами голови парламентського комітету О. Гайду, одним із ключових нововведень Закону є створення європейської моделі простежуваності продукції «від поля до столу», яка забезпечуватиме контроль переміщення рослин і продуктів рослинного походження на всіх етапах їх обігу – від ввезення на територію України до кінцевого споживання. Система передбачає впровадження механізму видачі паспортів рослин, а також посилення контролю за обігом засобів захисту рослин⁷.

Серед позитивних змін експерти також виділяють створення електронних державних реєстрів, розвиток цифрових адміністративних процедур, удосконалення системи фітосанітарного моніторингу і ширше застосування біологічних та екологічно

безпечних методів захисту рослин, що відповідає сучасним екологічним стандартам Європейського Союзу.

Позитивну оцінку реформі надають представники аграрного бізнесу та сфери біотехнологій. На думку координаторки Комітету захисту рослин Асоціації «Український клуб аграрного бізнесу» (УКАБ) Г. Каширіної, Закон орієнтований на зменшення ризиків, пов'язаних із неправильним використанням пестицидів, посилення контролю за обігом засобів захисту рослин та мінімізацію поширення карантинних організмів. Такий підхід, за оцінками експертів, сприятиме підвищенню рівня фітосанітарної безпеки та екологічної відповідальності аграрного виробництва⁸.

Начальниця відділу з розвитку органічного землеробства та біологізації інтенсивних технологій компанії VTU Biotech company (український виробник мікробних та ферментних препаратів для сільського господарства) Ю. Миронова наголошує на важливості впровадження принципів інтегрованого захисту рослин (екологічно збалансований підхід, який об'єднує біологічні, агротехнічні та фізичні методи контролю шкідників) та розвитку біологічних методів боротьби зі шкідниками. На її думку, використання біологічних рішень дозволяє зменшити хімічне навантаження без втрати ефективності контролю хвороб, а також забезпечує відповідність української продукції європейським вимогам щодо залишків пестицидів. Експертка зазначає, що аграрні господарства, які вже сьогодні поєднують агротехнічні методи, точний моніторинг і біологічні препарати, фактично інвестують у власну конкурентоспроможність на ринку ЄС. В умовах посилення екологічних вимог та зростання конкуренції здатність забезпечувати не лише високі врожаї, а й екологічно безпечну систему захисту рослин може стати однією з ключових переваг українського агробізнесу.

⁶ Виговська В. Індекс реформ 256: новий план розвитку надр та захист рослин. Вокс Україна. URL: <https://voxukraine.org/indeks-reform-256-novyyj-plan-rozvytku-nadr-ta-zahyst-roslyn>

⁷ Аграрний комітет схвалив законопроект про ЗЗР. AgroPolit.com. URL: <https://agropolit.com/news/29212-agrarniy-komitet-zakonoprojekt-pro-zzr>

⁸ Виговська В. Індекс реформ 256: новий план розвитку надр та захист рослин. Вокс Україна. URL: <https://voxukraine.org/indeks-reform-256-novyyj-plan-rozvytku-nadr-ta-zahyst-roslyn>

У довгостроковій перспективі це сприятиме збереженню родючості ґрунтів, біорізноманіття, покращенню стану довкілля та зменшенню негативного впливу аграрного виробництва на екосистеми, переконана експертка Ю. Миронова⁹.

Водночас посилення контролю за використанням засобів захисту рослин та обмеження застосування небезпечних препаратів мають сприяти зниженню ризиків потрапляння шкідливих речовин у харчову продукцію, воду та ґрунти. Це, у свою чергу, підвищить рівень безпеки харчових продуктів та захисту здоров'я населення. На думку експертів, такий підхід наближає Україну до європейської моделі продовольчої безпеки, у межах якої пріоритетом є захист споживача та мінімізація екологічних ризиків.

Наприклад, Стратегія ЄС Farm to Fork («Від ферми до виделки»), яка є складовою Європейського зеленого курсу та спрямована на формування сталої продовольчої системи, що поєднує високий рівень продовольчої безпеки, захист довкілля та здоров'я населення, передбачає до 2030 р. скорочення використання хімічних пестицидів і добрив на 50 %, розвиток органічного виробництва, впровадження інтегрованого захисту рослин та посилення екологічних стандартів аграрного виробництва¹⁰.

Позитивно оцінюється і стимулювання інноваційного розвитку аграрної сфери. Запровадження нових стандартів створює умови для розвитку сучасних агротехнологій, цифрових систем управління, біологічних засобів захисту рослин, наукових досліджень та аграрних стартапів. У довгостроковій перспективі це може сприяти підвищенню технологічного рівня українського сільського господарства та зміцненню його конкурентних позицій на світовому аграрному ринку.

---

⁹ Вихід на ринок ЄС: як змінюється роль біологічних рішень у системі захисту рослин. SuperAgronom.com. URL: <https://superagronom.com/blog/1161-vihid-na-rinok-yes-yak-zminyuyetsya-rol-biologichnih-rishen-u-sistemi-zahistu-roslin>

¹⁰ Там само

Попри загалом позитивну оцінку євроінтеграційної реформи у сфері захисту рослин, експертне середовище звертає увагу і на суттєві ризики швидкої адаптації українського аграрного сектору до європейських вимог. Фахівці розглядають імплементацію Закону України «Про державне регулювання сфери захисту рослин» як комплексний економічний, організаційний, соціальний та інституційний виклик, пов'язаний із переходом до стандартів ЄС.

Одним із головних ризиків називають значні фінансові та організаційні витрати для аграрного сектору. Якщо для великих агрохолдингів адаптація до нових стандартів є відносно керованим процесом, то для малих і середніх фермерських господарств вона може стати серйозним фінансовим навантаженням. Експерти застерігають, що значна частина дрібних виробників може виявитися неготовою до швидкого переходу на нові регуляторні вимоги. Виконання європейських стандартів потребуватиме модернізації технічного обладнання, навчання персоналу, впровадження електронного документообігу, проходження додаткових процедур сертифікації та державного контролю. У короткостроковій перспективі це може спричинити зростання собівартості аграрної продукції та тимчасове зниження конкурентоспроможності окремих виробників на внутрішньому ринку.

Окрему увагу експерти приділяють питанню інституційної готовності держави до широкого впровадження нової системи контролю та цифровізації сфери захисту рослин. На думку фахівців, без належного кадрового забезпечення, фінансування та технічної підтримки існує ризик надмірної бюрократизації процедур і затримок у практичній реалізації положень Закону. У зв'язку з цим підкреслюється необхідність поетапного впровадження реформи, розвитку цифрової інфраструктури та створення ефективної системи консультативної підтримки аграріїв.

Європейська модель регулювання сфери засобів захисту рослин базується на гнучкому механізмі ухвалення регуляторних рішень та постійному перегляді дозволених діючих

речовин. Це свідчить про необхідність формування в Україні адаптивної системи державного регулювання, здатної оперативно реагувати на зміни фітосанітарної ситуації та потреб аграрного сектору.

Найскладнішим етапом імплементації європейських стандартів експерти вважають перехід на нові правила використання засобів захисту рослин та обмеження окремих діючих речовин, дозволених раніше в Україні, але заборонених в ЄС.

Дослідження українських та міжнародних експертних організацій підтверджують, що ризики швидкої імплементації європейських обмежень у сфері використання пестицидів суттєво недооцінені. Потенційні наслідки включають значне скорочення врожайності, падіння обсягів аграрного експорту, збільшення собівартості виробництва та зниження рентабельності ключових культур, що може негативно вплинути на економічну стабільність держави.

Кандидат сільськогосподарських наук М. Косолап (НУБіП) зазначає, що після вступу України до ЄС може виникнути необхідність заборони близько третини діючих речовин, які сьогодні використовуються в аграрному виробництві. На його думку, масове вилучення препаратів із ринку здатне спричинити суттєві економічні втрати для аграріїв. Зокрема, заборона лише 13 гербіцидних речовин, за оцінками експерта, може призвести до втрат урожаю на 6–8 млрд дол. щороку. Особливо вразливими, за його словами, є технології вирощування цукрових буряків, пшениці, кукурудзи та сої, де засоби захисту рослин виконують критично важливу функцію у боротьбі зі шкідниками, хворобами та бур'янами. Тому відмова від окремих діючих речовин у технології вирощування соняшнику автоматично зменшить площі під культурою на третину, а цукрова галузь може практично зупинитися¹¹.

¹¹ Євроінтеграція і ЗЗР: в Україні доведеться заборонити третину діючих речовин. SuperAgronom.com. URL: <https://superagronom.com/news/21784-yevrointegratsiya-i-zzr-v-ukrayini-dovedetsya-zaboroniti-tretinu-diyuchih-rechovin>

За даними досліджень Smart Country (ВАР), НУБіП (ЄБА) та HFFA Research (УКАБ) 2025 р., ризики швидкої імплементації європейських обмежень у сфері використання пестицидів суттєво недооцінені. Експерти прогнозують можливе скорочення врожаю до 14 млн т щороку, економічні втрати на рівні близько 4,3 млрд дол. та падіння валових зборів окремих культур майже на 20 %. Також прогнозується скорочення експорту пшениці та соняшникової олії на 34 %, а ріпаку – на 22 %.

Результати дослідження (HFFA Research) на рівні фермерських господарств показують, що перехід на дорожчі та менш ефективні альтернативи означатиме зростання витрат щонайменше на 20 %, одночасне падіння врожайності, зниження рентабельності ключових культур. У деяких випадках це означатиме, що окремі культури стане неможливо вирощувати без катастрофічних втрат¹².

За словами експерта аграрних ринків та експертного фітосанітарного інспектора України В. Седика, 51 % фермерів, що обробляють 1,4 млн га, не мають технологічних можливостей перейти на дорожчі та слабші альтернативи¹³.

У свою чергу, голова фермерського господарства «Лемко Таврії» Д. Нежлукченко, який обробляє 120 га на Херсонщині, звертає увагу ще на одну проблему – необхідність суттєвої зміни технологій виробництва. За його словами, адаптація до нових європейських вимог потребуватиме від дрібних виробників оновлення техніки, перегляду сталої сівозміни та додаткових фінансових витрат. В умовах війни, коли більшість аграріїв фактично працюють на виживання, впровадження таких змін має супроводжуватися ефективними механізмами державної підтримки¹⁴.

¹² Коли реформи стають ризиками: як перехід на європейський перелік ЗЗР загрожує продбезпеці. AgroPortal.ua. URL: <https://agroportal.ua/publishing/rassledovaniya/koli-reformi-stayut-rizikami-yak-perehidna-yevropeyskiy-perelik-zzr-zagrozhuje-prodbezpeci>

¹³ Там само

¹⁴ Там само

Експерт ринку В. Седик також переконаний, що питання євроінтеграції не зводиться до механічного копіювання європейських норм. На його думку, європейські регламенти мають бути адаптовані до українських агрокліматичних умов. Експерт звертає увагу на те, що структура українського агровиробництва суттєво відрізняється від європейської. Наприклад, масштаби вирощування соняшнику в Україні значно перевищують показники більшості країн ЄС, що формує інший рівень тиску шкідників, іншу динаміку розвитку хвороб та підвищені ризики резистентності. Крім того, експерт наголошує, що поведінка діючих речовин суттєво залежить від типу ґрунтів, кліматичних умов, структури сівозмін та активності ґрунтової біоти. Саме тому адаптація європейських стандартів потребує додаткових наукових досліджень та поетапного впровадження¹⁵.

Керівник агрохімічного напрямку Європейської Бізнес Асоціації В. Погорілий застерігає, що швидке впровадження європейських правил використання засобів захисту рослин може спричинити серйозну кризу агровиробництва в Україні. Особливо чутливими такі ризики є в умовах війни, коли валютні надходження від аграрного сектору мають ключове значення для економічної стабільності держави¹⁶.

Більшість представників аграрного бізнесу та експертного середовища переконані, що Україна потребує тривалого перехідного періоду для адаптації до нових вимог.

---

¹⁵ Євроінтеграція для України у сфері використання ЗЗР: як працюють європейські фермери та чого очікувати українським аграріям. SuperAgronom.com. URL: <https://superagronom.com/articles/818-yevrointegratsiya-dlya-ukrayini-u-sferi-vikoristannya-zzr-yak-pratsyuyut-yevropeyski-fermeri-ta-chogo-ochikuvati-ukrayinskim-agrariyam>

¹⁶ Ціна переходу на європейські агрохімічні стандарти – мінус третина врожаю і половина експорту. Чи «потягне» Україна таку інтеграцію. Latifundist.com. URL: <https://latifundist.com/spetsproekt/1198-tsina-perehodu-na-yevropeyski-agrohimični-standarti--minus-tretina-vrozhayu-i-polovina-eksportu-chi-potyagne-ukrayina-taku-integratsiyu>

Комерційний директор бізнесу засобів захисту рослин компанії «Сингента» О. Стеценко наголошує, що лише процедура реєстрації нових препаратів займає близько двох років, тоді як повноцінна адаптація аграрного сектору до нових технологій потребуватиме щонайменше п'яти років. За його словами, скорочення кількості дозволених пестицидів неминуче призведе до зниження врожайності та зростання собівартості виробництва¹⁷.

Подібної позиції дотримується і генеральний директор Індустріальної молочної компанії (ІМК) О. Вержиховський, який зазначає, що український аграрний сектор фактично змушений упродовж кількох років пройти шлях реформ, який країни Європейського Союзу реалізовували десятиліттями. За його оцінками, лише заміна десяти діючих речовин, які потенційно можуть бути заборонені, збільшить витрати компанії приблизно на 3 млн дол. щороку¹⁸.

На думку більшості експертів, одномоментний перехід на європейські правила використання засобів захисту рослин може стати серйозним шоком для аграрного сектору. У зв'язку з цим фахівці пропонують запровадити тривалий адаптаційний період – орієнтовно до 2035 р.

Експерти також звертають увагу на практику застосування в ЄС механізму emergency approvals (екстрених дозволів), який використовується у випадках відсутності ефективних альтернатив забороненим діючим речовинам. За даними фахівців, у 2013–2024 рр. країни ЄС видали 4761 екстрений дозвіл, причому 77 % із них повторювалися щороку, що свідчить про

---

¹⁷ Україна втрачатиме до 14 млн тонн урожаю щороку після євроінтеграції сільського господарства – думка. SuperAgronom.com. URL: <https://superagronom.com/news/21801-ukrayina-vtrachatime-do-14-mln-tonn-urojaju-schoroku-pislya-yevrointegratsiyi-sil'skogo-gospodarstva--dumka>

¹⁸ Заміна заборонених ЄС діючих речовин на альтернативні призведе до втрати врожайності – думка. SuperAgronom.com. URL: <https://superagronom.com/news/22173-zamina-zaboroneni-h-yes-diyuchih-rechovinn-na-alternativni-prizvede-do-vtrati-vrozajnosti--dumka>

системний характер проблеми дефіциту замінників окремих препаратів. Зокрема, Франція регулярно застосовує emergency approvals для захисту цукрових буряків після заборони неонікотиноїдів через відсутність ефективних альтернатив проти вірусів, які переносяться попелицею. Бельгія щороку надає тимчасові дозволи на використання окремих заборонених речовин у картоплярстві, Польща – у ягідництві та при вирощуванні ріпаку, а Угорщина та Чехія систематично застосовують екстрені дозволи для використання інсектицидів у кукурудзі. Італія, своєю чергою, використовує цей механізм у садівництві та виноградарстві для препаратів, формально не дозволених на рівні ЄС¹⁹.

Такий досвід свідчить, що навіть у країнах Європейського Союзу перехід до жорсткіших екологічних стандартів супроводжується використанням гнучких механізмів регулювання та тривалими адаптаційними інструментами для аграрного сектору, тому перехідний період для України до 2035 р. – не політичний торг, а єдиний реалістичний шлях.

В. Погорілий зазначає, що після вступу України до ЄС механізм екстрених дозволів теоретично може застосовуватися і в Україні, однак, поклатися виключно на нього не варто. Український аграрний сектор нині використовує значну кількість препаратів, заборонених або обмежених у ЄС, тому отримання тимчасових дозволів у необхідних обсягах може виявитися проблематичним²⁰.

Проте більшість експертів наголошують, що Україна навряд чи отримає тривалий

перехідний період або спеціальні умови адаптації до стандартів ЄС, тому аграрному сектору необхідно вже сьогодні готуватися до нових вимог та обмежень.

У відповідь на нові виклики частина українських агрокомпаній уже розпочала адаптацію технологій до європейських вимог. Зокрема, окремі агрохолдинги поступово відмовляються від використання препаратів, заборонених у ЄС, тестують дозволені альтернативи та інтегрують біологічні засоби захисту рослин у виробничі технології. Водночас представники бізнесу підкреслюють, що такий перехід супроводжується додатковими витратами та потребує ретельного економічного обґрунтування.

Оскільки вступ до ЄС – процес уже незворотній, компанія ІМК підготовку до нього зробила частиною своєї довгострокової стратегії на 2023–2033 рр., розповів О. Вержиховський. Експерт наголошує на необхідності поступової екологізації аграрного виробництва та поетапної відмови від діючих речовин, які можуть бути заборонені в межах євроінтеграції, водночас підкреслюючи важливість запровадження максимально тривалого перехідного періоду²¹.

Щоб не втрачати конкурентоздатність «Контінентал Фармерз Груп» теж вивчає дозволені в ЄС схеми захисту рослин та технології, розповів операційний директор компанії К. Шитюк, проте, поки компанія працює із дозволеними в Україні засобами²².

Натомість холдинг «Західний Буг» уже повністю інтегрований до Євросоюзу в технологічних картах, розповів заступник

¹⁹ Коли реформи стають ризиками: як перехід на європейський перелік ЗЗР загрожує продбезпеці. AgroPortal.ua. URL: <https://agroportal.ua/publishing/rassledovaniya/koli-reformi-stayut-rizikami-yak-perehid-na-yevropeyskiy-perelik-zzr-zagrozhuje-prodbezpeci>

²⁰ Ціна переходу на європейські агрохімічні стандарти – мінус третина врожаю і половина експорту. Чи «потягне» Україна таку інтеграцію. Latifundist.com. URL: <https://latifundist.com/spetsproekt/1198-tsina-perehodu-na-yevropejski-agrohimichni-standarti--minus-tretina-vrozhayu-i-polovina-eksportu-chi-potyagne-ukrayina-taku-integratsiyu>

²¹ Заміна заборонених ЄС діючих речовин на альтернативні призведе до втрати врожайності – думка. SuperAgronom.com. URL: <https://superagronom.com/news/22173-zamina-zaboronenihiyes-diyuchih-rechovina-alternativni-prizvede-do-vtrati-vrojajnosti--dumka>

²² Ціна переходу на європейські агрохімічні стандарти – мінус третина врожаю і половина експорту. Чи «потягне» Україна таку інтеграцію. Latifundist.com. URL: <https://latifundist.com/spetsproekt/1198-tsina-perehodu-na-yevropejski-agrohimichni-standarti--minus-tretina-vrozhayu-i-polovina-eksportu-chi-potyagne-ukrayina-taku-integratsiyu>

директора з рослинництва ПП «Західний Буг» Д. Кисельов. Компанія щороку адаптує технології під нові заборони та обмеження²³.

Одним із перспективних напрямів адаптації аграрного сектору до європейських вимог експерти називають розвиток біологічних методів захисту рослин та біопрепаратів. За словами генерального директора компанії BioNorma Я. Чабанюка, після вступу України до ЄС значна частина традиційних пестицидів може зникнути з ринку, тому вже зараз є сенс розглянути біопрепарати як доповнення до традиційної технології захисту рослин.

ІМК використовує біопрепарати в обмежених обсягах, розповів операційний директор компанії Б. Кривіцький. Поки вони не продемонстрували економічну ефективність на полях холдингу, але є приклади їх успішного застосування за кордоном, наприклад, у Бразилії 40 % ринку хімії – біопрепарати, розповів Б. Кривіцький.

Шлях розвитку біопрепаратів є безальтернативним, переконана директорка Інституту Агробіології І. Бровко, і до нього вже звернулись всі великі світові гравці ринку засобів захисту рослин²⁴.

При цьому більшість фахівців наголошує, що біопрепарати не повинні повністю витіснити традиційні засоби захисту рослин. Їх основне призначення полягає у поступовій заміні найбільш токсичних препаратів біологічними аналогами без втрати ефективності захисту культур.

Експерти також звертають увагу на значний потенціал України на європейському ринку біостимуляторів та біологічних препаратів. За прогнозами міжнародних аналітиків, зокрема керівного партнера та директора з комерційних питань компанії DunhamTrimmer М. Сервера, Україна може стати одним з найбільш швидкозростаючих учасників ринку біопрепаратів у Європі²⁵.

---

²³ Там само

²⁴ Там само

²⁵Євроінтеграція для України у сфері використання ЗЗР: як працюють європейські фермери та чого очікувати українським аграріям. SuperAgronom.com. URL: <https://superagronom.com/articles/818-yevrointegratsiya-dlya-ukrayini-u-sferi-vikoristannya-zzr-yak-pratsuyut-yevropeyski-fermeri-ta-chogo-ochikuvati-ukrayinskim-agrariyam>

Разом з тим, серед довгострокових ризиків експерти називають можливу залежність аграрного сектору від імпортних засобів захисту рослин та європейських технологій. У разі недостатнього розвитку вітчизняного виробництва біопрепаратів і сучасних агротехнологій українські виробники можуть опинитися у ситуації підвищеної цінової залежності від зовнішніх постачальників. Окрему увагу фахівці звертають і на спроможність європейської агрохімічної індустрії забезпечити потреби України в разі швидкого переходу виключно на дозволені в ЄС діючі речовини.

Попри наявність суттєвих ризиків, більшість експертів підкреслює, що виклики імплементації європейських стандартів мають переважно адаптаційний характер. За умови державної підтримки фермерів, поетапного впровадження реформ, розвитку цифрової інфраструктури та належної інформаційно-консультаційної роботи ці ризики можуть бути мінімізовані.

Отже, адаптація українського законодавства у сфері захисту рослин до стандартів Європейського Союзу є стратегічно необхідною, однак, потребує збалансованого, поетапного та науково обґрунтованого підходу.

Ухвалення Закону України «Про державне регулювання сфери захисту рослин» формує основу для створення сучасної системи державного контролю, розвитку простежуваності аграрної продукції, цифровізації процедур та наближення української системи регулювання до європейських стандартів.

Імплементація європейських вимог у сфері засобів захисту рослин супроводжується низкою економічних, технологічних та організаційних викликів. Швидкий перехід до європейських агрохімічних стандартів може спричинити зростання собівартості виробництва, скорочення врожайності окремих культур, зменшення експортного потенціалу та підвищення фінансового навантаження на аграрний сектор. Тому механічне копіювання європейських регламентів без урахування українських агрокліматичних, економічних

та виробничих особливостей може виявитися неефективним.

Українському аграрному сектору необхідний достатній перехідний період для модернізації технологій, впровадження інноваційних рішень, розвитку біологічних методів захисту рослин, підготовки фахівців та адаптації виробничих процесів до нових вимог.

У довгостроковій перспективі гармонізація законодавства України із правом Європейського Союзу у сфері захисту рослин здатна забезпечити модернізацію аграрного сектору, підвищення рівня продовольчої безпеки, розвиток екологічно відповідального виробництва та зміцнення конкурентних позицій України на світовому аграрному ринку.

Л. Чернявська, наук. співроб., НЮБ НБУВ

Проект Антикорупційної стратегії України на 2026–2030 роки подано на розгляд Верховної Ради України

Антикорупційна реформа є для України пріоритетним напрямом роботи як в контексті євроінтеграції, так і для зміцнення внутрішньої економічної стійкості та національної безпеки загалом. Попри певні результати на цьому шляху, корупція досі стримує економічний розвиток і створює ризики для фінансування повоєнного відновлення.

Для системного вирішення проблеми та виконання євроінтеграційного міжнародно-правового зобов'язання України Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК) розробило проект Антикорупційної стратегії на 2026–2030 роки²⁶, яка передбачає реалізацію як комплексних антикорупційних реформ загальнодержавного характеру, так і цільових заходів у 17 пріоритетних сферах. Варто зауважити, що ухвалення нової стратегії є жорсткою вимогою міжнародних партнерів України, які в умовах війни надають підтримку Україні, зокрема, через програму фінансової допомоги від Європейського Союзу Ukraine Facility, в межах якої протягом 2024–2027 рр. Україна має отримати 50 млрд євро. Головною умовою отримання цих грошей є реальна боротьба з корупцією.

Робота над документом тривала два роки, участь у його розробці взяли сотні фахівців десятків державних інституцій, провідних наукових і аналітичних центрів, міжнародних партнерів. В остаточній редакції документа 100 % рекомендацій Європейської Комісії були враховані²⁷. Крім того, було ретельно вивчено і думку громадськості: у ході 26 громадських обговорень було отримано майже 700 зауважень та пропозицій, 62 % з яких були враховані у кінцевому документі.

За словами заступника Голови Національного агентства з питань запобігання корупції (НАЗК) Д. Калмикова, реалізація розробленої Стратегії дозволить знизити рівень корупції в Україні до показників, наявних у країнах ЄС. Документ пропонує чіткий план дій, що базується на точних аналітичних даних та відкриває простір для співпраці з усіма ключовими експертами та створює умови для безперервного антикорупційного розвитку.

У грудні 2025 р. нову Антикорупційну стратегію України на 2026–2030 рр. було представлено на Національному антикорупційному форумі «Integrity2030: Антикорупційна стратегія майбутнього». Крім того на форумі відбулося обговорення

²⁶ Антикорупційна стратегія на 2026–2030 роки: шлях від ідеї до комплексного державного рішення. Національне агентство з питань запобігання корупції. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/antykoryupciynna-strategiya-na-2026-2030-roky-shlyah-vid-idei-do-kompleksnogo-derzhavnogo-rishennya/>

²⁷ Altelaw&Sempra серед співавторів Антикорупційної стратегії України на 2026–2030 роки. Юридична Газета. URL: <https://yur-gazeta.com/golovna/altelawsemprasered-spivavtoriv-antikorupciynoyi-strategiyi-ukrayini-na-20262030-roki.html>

пріоритетів політики доброчесності в умовах відновлення та євроінтеграції.

У рамках події, щодо розробленої Стратегії, висловились як українські урядовці, так і представники міжнародних партнерів України. Зокрема Голова Верховної Ради України Р. Стефанчук разом з тодішнім Віцепрем'єр-міністром з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України Т. Качкою у своїх виступах вони резюмували, що ухвалення нової Антикорупційної стратегії та Державної антикорупційної програми є критично важливим для продовження реформ, стійкості держави в умовах війни, захисту прав людини та успішної європейської інтеграції України.

Постійний представник ПРООН в Україні А. Лотсма, в свою чергу, наголосив, що «Нова Антикорупційна стратегія – це не просто документ; це довгострокове зобов'язання захищати публічні кошти, відновлювати довіру та вбудовувати запобігання корупції в саму логіку відбудови в громадах і регіонах, які реалізують проекти з відновлення»²⁸.

Трансперенсі Інтернешнл Україна (TI Ukraine) підготувала комплексний аналіз проекту Антикорупційної стратегії на 2026–2030 роки, детально дослідивши урядові ініціативи. Документ, розроблений експертами організації, оцінює сильні сторони та ризики майбутньої стратегії на основі попереднього досвіду²⁹. На думку експертів організації, новий проект Антикорупційної стратегії покриває більшість проблем, які стосуються антикорупційної політики, запобігання корупції, антикорупційного сегмента кримінальної юстиції. Зокрема, практику долучення до розробки Стратегії

---

²⁸ У Києві презентували нову Антикорупційну стратегію України 2026–2030 на форумі Integrity 2030. ПРООН в Україні. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/press-releases/u-kyuevi-prezentuvaly-novu-antykoruptionsynu-stratehiyu-ukrayiny-2026-2030-na-forumi-integrity2030>

²⁹ Аналіз проекту Антикорупційної стратегії на 2026–2030 роки. Трансперенсі Інтернешнл Україна. URL: <https://ti-ukraine.org/news/analiz-proyektu-antykoruptionsijnoi-strategiyi-na-2026-2030-roky/>

експертних груп з проведення досліджень за відповідними темами, в TI Ukraine вважають позитивною. Фахівці підтримали фінальну редакцію документа, де було враховано їхні рекомендації щодо «стратегічної паузи» між циклами, заохочення виконавців та права НАЗК вносити приписи. Представники організації також висловили підтримку рішення винести відбудову в окремий пріоритет Стратегії та правильно визначити її системні проблеми. Водночас зазначається, що запропоновані механізми вирішення проблем сфери відновлення потребують подальшої деталізації на рівні державної антикорупційної програми. Загалом, за висновком експертів TI Ukraine, підготовлений НАЗК документ має високий рівень відповідності технічним рекомендаціям Єврокомісії передусім у частині антикорупційної кримінальної юстиції. Зокрема на вимогу представників громадськості і міжнародних партнерів і підрозділ щодо викривачів внесено зміни, які враховують положення Директиви ЄС 2019/1937.

Разом з тим, у проведеному TI Ukraine аналізі проекту Антикорупційної стратегії на 2026–2030 роки відзначається низка недоліків серед яких дублювання норм чинного законодавства без додаткової регуляторної цінності, не врахування критичних зауважень щодо неефективності механізму перевірки е-деклараций, відсутності автоматизованого розподілу моніторингів у НАЗК, а також потреби скасувати автоматичне закриття справ через сплив строків досудового розслідування. Відсутні також і положення, які стосуються ефективною протидії легалізації доходів.

Зазначається, що деякі з цих недоліків можуть призвести до неефективності як Антикорупційної стратегії, так і Державної антикорупційної програми (ДАП), яка має бути прийнята на її основі³⁰.

Поряд з цим, запропонований проект Антикорупційної стратегії викликав критику з боку профільної спільноти та правознавців, які вказують на низку суттєвих недоліків та системних прогалин у документі.

---

³⁰ Там само

Зокрема, суттєвим аспектом є те, що в поданому 2 квітня 2026 р. на розгляд уряду проєкті Антикорупційної стратегії на 2026–2030 роки повністю відсутня згадка про Агентство з розшуку та менеджменту активів (АРМА). Як зазначає адвокат А. Потьомкін³¹, НАЗК розробило документ у такий спосіб, ніби цієї інституції взагалі не існує, що є важливим сигналом для експертної спільноти. За словами експерта, ігнорування АРМА у проєкті Стратегії свідчить про небажання влади виправляти ситуацію в агентстві, яке роками критикується Рахунковою палатою, США та Єврокомісією за неефективність і чисельні зловживання.

У статті для ZN.UA експерт з питань містобудування, аналітик громадської ініціативи «Голка» Г. Могильний звертає увагу на інший негативний аспект розробленої антикорупційної стратегії – правил, що стосуються контролю за містобудівною діяльністю. «Для більшості громад це питання виглядатиме дуже конкретно: чи будуть нові житлові райони забезпечені школами і лікарнями, чи працюватиме контроль над забудовою й чи не доведеться жити в хаотично забудованих мікрорайонах без інфраструктури. Відповіді на ці виклики значною мірою закладаються в правилах, які зараз формуються в Антикорупційній стратегії»³².

На його думку, серйозною проблемою є збереження в Стратегії окремих норм, реалізація яких може мати негативні наслідки для сфери містобудування.

Найкритичнішим за наслідками експерт вважає надання безстрокових містобудівних умов та обмежень (МУО) в поєднанні з автоматичною видачею на основі генпланів і зонінгу без детальних планів території. Надання МУО лише на підставі генпланів

---

³¹ Потьомкін А. Антикорупційна стратегія «не помітила». Економічна правда. URL: <https://pravda.com.ua/power/antikorupciynna-strategiya-2026-2030-arma-viklyuchili-z-planu-reform-821080/>

³² Могильний Г. Антикорупційна стратегія та спроба реваншу будівельного лобі. ZN.UA. URL: <https://zn.ua/ukr/anticorruption/antikoruptionsijna-stratehija-ta-sproba-revanshu-budivelnogo-lobi-.html>

може призвести до незбалансованої забудови та дефіциту соціальної інфраструктури. Також проблемою є відсутність механізму обов'язкового коригування вже виданих МУО після зміни планування території. Без нього нова містобудівна документація існуватиме паралельно зі старими рішеннями, і забудовники зможуть обирати зручніший для себе варіант. Ще одним критичним моментом Г. Могильний називає спрощення процедур у сфері охорони культурної спадщини³³.

Крім того, проблемним питанням експерт вважає вплив будівельного лобі, яке під прикриттям реформ лобіює безконтрольну дерегуляцію сфери та мінімізацію наглядових функцій держави

Утім, якщо сфера містобудування стала полем боротьби з бізнес-лобі, то головні законодавчі та євроінтеграційні баталії розгорілися навколо реформування ключових органів правопорядку.

Як відомо, на виконання вимог щодо вступу до ЄС, уряд затвердив Дорожню карту з питань верховенства права, яка вимагає розробку та ухвалення Антикорупційної стратегії та ДАП.

У звіті про прогрес України в рамках Пакету розширення ЄС за 2025 р. Єврокомісарка М. Кос та віцепрем'єр з євроінтеграції Т. Качка оголосили узгоджений план дій, який передбачав ухвалення Стратегії та ДАП до II кв. 2026 р. та вимагав збереження незалежності НАБУ і САП, відновлення конкурсів для прокурорів та реформування Державного бюро розслідувань (ДБР).

Водночас Кабінет Міністрів України суттєво переглянув і змінив розроблений НАЗК проєкт Стратегії перед його схваленням. За словами голови парламентського антикорупційного комітету А. Радіної³⁴, урядова редакція документа виключила реформу призначення Генерального прокурора. Також Кабмін

---

³³ Там само

³⁴ Лисогор І. Радіна: Кабмін відмовився повертати до антикорупційної стратегії реформу призначення генпрокурора і конкурс на главу ДБР. LB.ua. URL: https://lb.ua/news/2026/05/18/739040_radina_kabmin_vidmovivsya.html

вилучив із тексту процедуру незалежного конкурсу для обрання директора ДБР. Водночас ці заходи є частиною ключових євроінтеграційних зобов'язань України в межах «Плану Качки-Кос», який передусім вимагає приведення процедури відбору та звільнення Генпрокурора у відповідність до стандартів Венеціанської комісії.

Тож голова антикорупційного комітету А. Радіна зареєструвала у Верховній Раді законопроект № 15230 про антикорупційну стратегію на 2026–2030 роки, який вона подала у редакції НЗАК, але без урядових поправок³⁵. Відтак, до ВРУ подано два проекти антикорупційної стратегії, які базуються на законопроекті, який розробило НЗАК: від Кабміну та від голови антикорупційного комітету ВРУ А. Радіної.

Поява двох альтернативних документів свідчить про серйозні внутрішні складнощі та політичні дискусії навколо фінального тексту Стратегії, що безпосередньо загрожує вчасному

ухваленню документа до II кв. 2026 р, як це передбачено домовленостями з ЄС. Наразі триває експертний аналіз обох документів у комітетах ВРУ та пошук політичного компромісу. Головна інтрига полягає в тому, навколо якої саме редакції (депутатської чи урядової) вдасться зібрати голоси у сесійній залі, оскільки міжнародні партнери (зокрема, ПРООН та Єврокомісія) наполягають на збереженні саме початкових антикорупційних вимог.

Очевидно, що розроблена НЗАК антикорупційна стратегія матиме не дуже легкий і швидкий шлях до затвердження. Але треба розуміти, що створення ефективної державної антикорупційної політики з урахуванням усіх проблемних аспектів, на які звертають увагу як вітчизняні фахівці, так і міжнародні партнери України, є надзвичайно актуальним завданням для нашої держави, особливо сьогодні в умовах гострої потреби України у міжнародному фінансуванні під час війни та згодом у ході повоєнного відновлення.

---

³⁵ «Ганебний абсурд»: в урядовому законопроекті про Антикорупційну стратегію відсутні необхідні для вступу в ЄС норми. ZN.UA. URL: https://zn.ua/ukr/anticorruption/hanebnij-absurd-v-urjadovomu-zakonoprojekti-pro-antikoruptionsijnu-stratehiju-vidsutni-neobkhidni-dlja-vstupu-v-jes-normi.html?fbclid=IwY2xjawR9mlBleHRuA2F1bQIxMABicmlkETFmdTlyTndhNzI2dVNjU284c3J0YwZhcHBfaWQQMjlyMDM5MTc4ODIwMDg5MgABHhevFnQVBdIy2pNDx1SarcoqZzk8f6NJ89GROs34WvZAUPEFwaKRUsvPvjXC_aem_f-8qu9GTPxtSyt8_L_dPiw

О. Кривецький, мол. наук. співроб., НЮБ НБУВ

Законодавчі новації цифровізації окремих етапів виконавчого провадження

Президент України підписав Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення порядку виконання судових рішень, рішень інших органів та цифровізації окремих етапів виконавчого провадження» № 4833-ІХ від 07.04.2026³⁶.

Прийняття документа обумовлене виконанням міжнародних зобов'язань України на шляху до членства в ЄС, зокрема в рамках Ukraine Facility та Дорожньої карти у сфері верховенства права. Норми закону спрямовані на переведення виконавчого процесу в електронний формат, а також на оптимізацію його процедур і часових меж.

Новий Закон вносить комплексні зміни до Господарського і Цивільного процесуальних кодексів, а також до восьми базових законів, що регулюють сфери судочинства, банківської діяльності, ринків капіталу, нотаріату, реєстрації майна і бізнесу, дорожнього руху та соціального страхування.

Норми Закону вступатимуть у дію поетапно, а в повному обсязі він запрацює з 23 жовтня 2026 р. – рівно через шість місяців після офіційного опублікування.

Ключовим нововведенням Закону є масштабна цифровізація виконавчого провадження, яка передбачає:

автоматизація арешту та списання коштів: взаємодія між виконавцями та банками переходить у режим реального часу;

скасування паперового документообігу: запроваджується повністю електронний обмін даними між судами, виконавцями, нотаріусами та держреєстрами;

³⁶ Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення порядку виконання судових рішень, рішень інших органів та цифровізації окремих етапів виконавчого провадження» № 4833-ІХ від 07.04.2026. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4833-20#Text>

тотальний цифровий фільтр майна: якщо особа перебуває в Єдиному реєстрі боржників (ЄРБ), система автоматично заблокує будь-які її спроби продати чи подарувати майно через нотаріусів, перереєструвати авто у сервісних центрах МВС, переоформити бізнес у держреєстраторів або відкрити новий рахунок у банках;

миттєве зняття обмежень: після повної сплати боргу система автоматично закриває провадження та знімає арешти з рахунків і майна протягом доби; посилений майновий захист громадян: поріг боргу, за якого дозволено стягнення єдиного житла, збільшено з 20 до 50 мінімальних заробітних плат.

Однією з найобговорюваніших норм Закону є автоматизація стягнення коштів та електронних грошей з рахунків і гаманців боржників, а також умови, за яких у людини мають право відібрати єдине житло через заборгованість. Новий механізм забезпечує виконавцям миттєвий доступ до фінансових даних боржника, що максимально скорочує час від виявлення активів до їхнього фактичного арешту чи списання.

У Законі вперше детально прописано механізм роботи з е-гаманцями. Стягнення на електронні гроші – це не просто їх блокування, а пред'явлення до погашення (ч. 1 ст. 48). Емітент електронних грошей зобов'язаний обміняти їх на реальні кошти і перерахувати на рахунок виконавця. Закон встановлює безальтернативну черговість стягнення (ч. 2 ст. 48). Стягнення звертається в першу чергу на: готівкові кошти (вилучаються негайно; кошти на рахунках у банках; електронні гроші на гаманцях; цінності, що знаходяться на зберіганні. Тільки в разі відсутності достатньої суми на рахунках, виконавець має право переходити до іншого майна (нерухомість, авто, обладнання)³⁷.

Варто зауважити, що в березні поточного року, ще на етапі розгляду законопроекту Київська міська рада звернулася до парламенту із закликом не підтримувати законопроект № 14005 щодо спрощення виконавчого

провадження через цифровізацію. У Київграді зазначили, що документ може створити серйозні ризики для громадян, зокрема передбачає посилення механізмів автоматичного блокування коштів і майна боржників навіть без накладення арешту, а також дозволяє стягнення єдиного житла та земельної ділянки за наявності боргу понад 160 000 грн³⁸.

Проте, як зазначає член Правління Асоціації правників України, приватний виконавець, кандидат юридичних наук А. Авторгов, «попри гучні заяви політиків, ніякого “геноциду боржників” не відбулося і не відбудеться»³⁹. За його словами більше спрямований саме на «покращення життя» боржників, аніж на якісь реальні кроки, спрямовані на підвищення виконання судових рішень. Документом передбачається більш швидке виключення відомостей про особу з Єдиного реєстру боржників на підставі повідомлення про погашення заборгованості за виконавчим провадженням. Тобто між погашенням боргу та закінченням виконавчого провадження, буде проходити менше часу.

Щодо стягнення єдиного житла, то треба звернути увагу на те, що досі чинне законодавство забороняло звернення стягнення на єдине житло боржника, якщо сума стягнення не перевищувала 20 розмірів мінімальної заробітної плати. Новий Закон піднімає цю захисну планку до 50 мінімальних заробітних плат (ч. 9 ст. 48), суттєво посилюючи захист права громадян на житло.

³⁷ Закон про цифровізацію виконавчого провадження прийнято: документ чекає на підпис Президента. Судово-юридична газета. URL: <https://sud.ua/uk/news/publication/357906-zakon-o-tsifrovizatsii-ispolnitelnogo-proizvodstva-prinyat-dokument-zhdet-podpisi-prezidenta>

³⁸ Київград розкритикувала документ про цифровізацію виконавчого провадження через ризики для боржників і їхнього житла. Судово-юридична газета. URL: <https://sud.ua/uk/news/laws/356896-kievsovet-raskritikoval-dokument-o-tsifrovizatsii-ispolnitelnogo-proizvodstva-iz-za-riskov-dlya-dolzhnikov-i-ikh-zhilya>

³⁹ Експертна думка. Правдиво про законопроект 14005. Асоціація правників України. URL: <https://uba.ua/ukr/news/ekspertna-dumka-pravdivo-pro-zakonoproekt-14005>

Це обмеження не діє виключно у двох випадках: якщо нерухомість є предметом іпотеки, або якщо заборгованість виникла внаслідок завдання збитків чи шкоди кримінальним правопорушенням.

У той же час, як зазначає керуючий партнер АО «Юридична компанія WINNER» І. Ясько, сховатися від боргу через переоформлення майна на родичів або через швидкі угоди стане значно складніше: систему спрямовано на блокування таких операцій аж до погашення заборгованості. За словами експерта, однією з ключових змін Закону є те, що ігнорування більше не працюватиме, і якщо боржник не отримав відповідного листа, або не з'явився до суду – процес розгляду відбуватиметься далі без нього автоматично⁴⁰. Такої ж думки дотримується адвокат практики Dispute Resolution у Juscutum К. Межова, наголошуючи, що тепер період між виникненням заборгованості та реальними обмеженнями, наприклад, арештом рахунків – суттєво скорочується⁴¹.

Як зазначають в Національній Асоціації Адвокатів України (НААУ) цифровізація має дві сторони. З одного боку, вона спрощує пошук активів і накладення обмежень, а з іншого, – дає можливість автоматизовано знімати такі обмеження після виконання зобов'язання у визначених законом випадках. Водночас у НААУ звертають увагу, що розширення цифрового доступу до фінансових даних потребує належного захисту персональної інформації та контролю за діями виконавців⁴².

⁴⁰ «Сховатися стане складніше». Юристи пояснили, що змінив новий закон про стягнення боргів. LIGA.net. URL: <https://finance.liga.net/ua/personal/news/skhovatsiya-stane-skladnishe-yuristy-poisnyly-shcho-zminyuv-novyy-zakon-pro-stiahnennia-borhiv>

⁴¹ Оновлені правила стягнення боргів: Рада цифровізувала етапи виконавчого провадження. 24tv.ua. URL: <https://24tv.ua/law/vikonavche-provadhennya-trivatime-po-novomu-shho-peredbachaye>

⁴² Виконавче провадження у 2026 році: цифровізація без зайвої бюрократії. Національна Асоціація Адвокатів України. URL: <https://unba.org.ua/publications/11875-vikonavche-provadhennya-u-2026-roci-cifrovizaciya-bez-zajvoi-byurokratii.html>

Підкреслимо, що попри загальну підтримку курсу на діджиталізацію, Закон України № 4833-IX зазнає критики через питання конфіденційності та захисту персональних даних. Зокрема, у день голосування за документ у ВРУ, народна депутатка Г. Скороход на своїй сторінці у Facebook повідомила, що подала до законопроекту 26 правок, які мали виправити критичну ситуацію з виконавчою службою та реально захистити людей від свавілля. Серед них пропозиція прибрати норму, яка б дозволяла виконавцям отримувати конфіденційну інформацію та доступ до всіх реєстрів без рішення суду⁴³.

Ще на етапі розгляду законопроекту ГО «Лабораторія законодавчих ініціатив» наголошували, серед інших, на таких проблемних аспектах документа як:

- необмежений доступ виконавців до невизначеного кола інформації про боржників з реєстрів та баз даних, зокрема до конфіденційної інформації, з метою приведення їх у відповідність до Конституції України, законів України та міжнародно-правових актів;

- невизначений вичерпний перелік електронних баз даних та реєстрів, до яких планується надати доступ виконавцям та конкретизувати перелік даних або інформації про їх наявність чи відсутність у відповідних базах даних та реєстрах, що запитуватиметься виконавцями в межах виконавчого провадження.

- непередбачений ефективний адміністративний механізм оскарження рішень, дій чи бездіяльності виконавців у разі наявності помилок, зокрема технічних, в ЄРБ, з огляду на наявні обмеження прав осіб у розпорядженні майном⁴⁴.

Ці пункти також викликали критику з боку Головного юридичного управління парламенту ще з моменту першого читання.

⁴³ Допис Ганни Скороход у Facebook. URL: <https://surl.li/hztyhf>

⁴⁴ На шляху до цілісної державної політики у сфері виконання рішень: комплексний аналіз законопроекту № 14005. ГО «Лабораторія законодавчих ініціатив» ЛЗІ. URL: <https://parlament.org.ua/analytics/comprehensive-analysis-of-draft-law-no-14005/>

Як наголошується в зауваженнях до проекту закону в частині щодо змін до Закону України «Про виконавче провадження» Закон дозволяє виконавцям автоматично отримувати будь-яку, зокрема і конфіденційну, інформацію про боржників та їхні кошти з усіх електронних баз даних, а через відсутність чітких меж, обсягів та строків обробки даних такий механізм є непрогнозованим для громадян. Це прямо порушує ст. 32 Конституції України, Закон України «Про захист персональних даних», правові позиції Конституційного Суду України, а також міжнародні стандарти, включаючи практику ЄСПЛ та Загальний регламент ЄС про захист даних (GDPR). «Отже, право на захист своїх персональних даних, яке є основоположним правом людини і охороняється Конституцією України та Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод, за такої редакції законопроекту може бути порушено, що є неприпустимо з огляду на вимоги зазначених вище актів», зазначається в зауваженнях Головного юридичного управління парламенту⁴⁵.

Як констатує, юрист ГО «Північна правозахисна група» В. Пушин, Закон України № 4833-IX – це спроба зменшити паперово-бюрократичну частку виконавчого провадження, перевести існуючу модель у цифрову, де ключову роль відіграють дані та автоматизація. Для тих, хто очікує виконання судових рішень, це очевидний крок уперед. Для боржників – сигнал, що уникати відповідальності стане значно складніше⁴⁶.

За словами експерта, попри очевидні переваги, Закон має і суперечливі сторони.

⁴⁵ Зауваження Головного юридичного управління до Проекту Закону про внесення змін до деяких законів України щодо спрощення виконавчого провадження через цифровізацію № 14005 від 04.09.2025. Верховна Рада України. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/pubFile/3400369>

⁴⁶ Цифровізація судового провадження: ризики та обіцянки проведур без затримок. Мережа правового розвитку. URL: <https://ldn.org.ua/consultations/tsyfrovizatsiia-sudovoho-provadhennia-ryzyky-ta-obitsianky-prodedur-bez-zatrymok/>

По-перше, виникають питання щодо захисту персональних даних. Розширений доступ виконавців до фінансової інформації може викликати занепокоєння щодо приватності. По-друге, автоматизація не завжди враховує індивідуальні обставини. Наприклад, автоматичний арешт коштів може створювати труднощі для людей із нестабільним доходом. По-третє, існує ризик технічних збоїв або

помилки у системі, які можуть призвести до неправомірних обмежень.

Отже, електронне виконавче провадження – це лише інструмент, результативність якого визначить практика. Нові правила спрацюють належним чином тільки за умови створення надійної ІТ-платформи та жорсткого дотримання балансу, де висока швидкість списання коштів не порушуватиме майнові гарантії громадян.

ЩОДЕННИК БЛОГЕРА*

Блог на сайті «Цензор.НЕТ»

Про автора: Мар'ян Заблоцький, народний депутат України, економіст, громадський діяч

Вироки за авто для передові

Під час війни в Україні сформувалась реальність, про яку всі знають, але яку держава досі повноцінно не врегулювала законодавчо. Починаючи з 2022 року, переважна більшість джипів, бусів та легкових автомобілів для фронту купувались не державою. Їх купували самі військовослужбовці, їхні родини, друзі, волонтери та благодійники.

Фактично значна частина підрозділів забезпечується транспортом саме за рахунок самоорганізації суспільства.

Водночас держава так і не створила простого механізму ввезення автомобілів для військових без сплати митних платежів.

Тому люди були змушені використовувати єдиний доступний механізм – оформлення автомобілів як гуманітарної допомоги через благодійні організації та волонтерів.

Тобто фактично автомобіль купував військовий за власні кошти, але юридично транспорт оформлювався як гуманітарна допомога, інакше ввезення потребувало б значних митних платежів.

Саме так в Україну були завезені десятки тисяч автомобілів для фронту. Вони працюють на передовій, евакуюють поранених, підвозять боєкомплект, забезпечують логістику та щодня рятують життя.

Але замість нормального правового врегулювання люди отримали іншу проблему.

Останнім часом почала формуватись практика кримінального переслідування волонтерів, благодійних організацій і навіть самих військовослужбовців за статтями 201-2 та 201-4 Кримінального кодексу України.

Фактично держава поставила під ризик людей, які під час війни самостійно закривали потреби фронту.

Проблема в тому, що реальне життя та чинне законодавство почали існувати окремо одне від одного. На практиці військовий купує автомобіль власним коштом, волонтери допомагають його знайти та доставити, благодійна організація використовується як механізм ввезення, а сам автомобіль їде на фронт. Але юридично вся ця конструкція залишається вразливою через відсутність окремого законного механізму.

При цьому наявна судова статистика свідчить про системність проблеми.

Станом на 05 травня 2026 року за статтею 201-2 Кримінального кодексу України обліковано 161 кримінальне провадження, з яких ухвалено 72 вироки.

Із цих 72 вироків 56, або 78%, стосуються саме автомобілів для фронту та діяльності так званих "автоволонтерів".

Фактично сьогодні переважна більшість вироків у справах про незаконний обіг

---

* Збережено стиль і граматику оригіналу

гуманітарної допомоги – це справи людей, які завозили транспорт для військових.

Причина значно простіша – такі справи легше документувати. Кілька автомобілів, ввезених через недосконалі гуманітарні механізми, формальна фіксація передачі коштів, типовий набір процесуальних дій – і правоохоронці отримують «готову» кримінальну справу.

При цьому дуже часто всі чудово розуміють, що йдеться не про класичну злочинну схему, а про людей, які намагались забезпечити фронт транспортом у ситуації, коли держава не створила для цього нормального механізму.

Саме тому значна частина таких справ завершується визнанням вини в обмін на умовні строки. Людей фактично переконують погоджуватись на вироки, аби не проходити через роки кримінального переслідування.

І відверто кажучи, мені гидко від того, що держава під час війни створила ситуацію, у якій люди, які допомагали армії автомобілями, масово опинились під кримінальним ризиком.

У результаті держава фактично криміналізувала значну частину воєнного автоволонтерства.

Лише офіційно тисячі автомобілів були арештовані в межах кримінальних проваджень та роками простоювали на майданчиках.

Це означає, що десь не була проведена евакуація поранених, десь не був доставлений боєкомплект, а десь підрозділ залишився без транспорту на позиціях.

І я не маю сумнівів, що в окремих випадках такі рішення напругу коштували нашим військовим здоров'я, кінцівок і життя.

Фактично частина цих справ сама по собі виглядає як глибоко неправильна історія для держави, яка воює за виживання.

Безумовно, існують і обґрунтовані кримінальні провадження – зокрема у випадках, коли гуманітарні автомобілі розбирались на запчастини або незаконно передавались цивільним особам.

Але сьогодні проблема полягає в іншому – під кримінальний ризик масово потрапляють люди, які фактично допомагали армії.

Саме для вирішення цієї проблеми мною зареєстровано законопроекти № 15194 та № 15195.

Законопроект № 15194 передбачає зміни до Митного кодексу України та можливість ввезення транспортних засобів військовослужбовцями без сплати митних платежів.

Законопроект № 15195 вносить відповідні зміни до Податкового кодексу України та звільняє такі транспортні засоби від оподаткування.

Фактично йдеться про створення законного механізму, який дозволить військовослужбовцям офіційно та прозоро завозити транспортні засоби для потреб оборони без використання гуманітарних схем.

Після реєстрації законопроектів до мене звернулася велика кількість ветеранів, військовослужбовців, волонтерів та ветеранських об'єднань із проханням розширити їхню дію.

Зокрема, Постійна комісія з питань реалізації національної стратегії ветеранської політики Хмельницької обласної ради запропонувала передбачити пільгове ввезення та звільнення від ПДВ і акцизу не лише для діючих військовослужбовців, а й для:

- ветеранів війни та учасників бойових дій;
- осіб з інвалідністю, отриманою внаслідок захисту держави;
- осіб, які проходять службу в інших законних військових формуваннях;
- інших категорій, на які можуть бути поширені відповідні зміни.

Вважаю такі пропозиції обґрунтованими та такими, що потребують фахового обговорення.

Не можна робити вигляд, що проблеми не існують.

Держава має або самостійно повністю забезпечувати фронт транспортом, або створити чесні та зрозумілі правила для людей, які роблять це власними силами.

Карати військових і волонтерів за спробу забезпечити фронт автомобілями під час війни – ганебно (<https://censor.net/ua/blogs/4005111/chomu-volontery-ta-viyiskovi-masovo-otrymuyut-vyroky-za-avtivky-dlya-peredovoyi>). – 2026. – 26.05).

***

Блог на сайті «Цензор.НЕТ»

Про автора: Сергій Кузьмініх, народний депутат України, член Комітету з питань здоров'я нації, медичної допомоги та медичного страхування. Ініціатор створення Фонду братів Кузьмініх.

«Доступні ліки»: парадокс національного виробника

Бюджет урядової програми реімбурсації «Доступні ліки» в 2025 році склав **7,8 млрд гривень**.

Як думаєте, скільки з цих грошей отримали українські фармацевтичні заводи, що працюють під обстрілами, платять тут податки та створюють робочі місця?

1,5 млрд гривень. Це всього 19,2% від загального бюджету.

А тепер поглянемо на «зворотний бік медалі» – на натуральні показники:

У добових дозах (DDD) українські ліки забезпечують 28% програми.

В упаковках – **понад 54%**.

Перед нами класичний **фінансово-натуральний парадокс**, притаманний країнам із власною розвиненою генеричною індустрією.

Ці цифри констатують: **національна фарма тягне на собі весь соціальний базис програми (лікує кожного другого пацієнта), але фінансові вершки з бюджету НСЗУ знімає імпорт.**

Щоб змінити цю ситуацію на користь України – підняти частку наших виробників у грошах та дозах – потрібні розумні європейські регуляторні інструменти.

Зараз МОЗ вийшов зі своєю пропозицією вирішення цієї проблеми та пропонує радикальний крок: по всіх новим МНН український виробник може отримати унікальну можливість на 1 рік стати єдиним препаратом, що реімбурсується, за умови, якщо він запропонує найнижчу ціну. Але я б сконцентрувався на більш системному підході, який враховує реальний європейський досвід.

Отже, як підтримати національну фарму без порушення міжнародних угод, без створення

дефіциту ліків і з максимальною користю для пацієнта? Є 5 системних кроків:

1. Український аналог польської моделі (Списки U1 та U2)

Польща показала крутий приклад розумного протекціонізму. Вони ухвалили зміни до закону і ввели списки «polskie leki» (G1 та G2). Якщо ліки вироблені в Польщі або з польських субстанцій, держава знижує для пацієнта доплату в аптеці на 10–15%. Сьогодні в цих списках більше 800 препаратів. **Для порівняння: весь наш реєстр реімбурсації (включаючи медвироби) налічує всього 748 позицій!**

Як впровадити: Внести зміни до Постанови Кабміну щодо «Доступних ліків». Створити список **U1** (локальна готова форма) зі знижкою для пацієнта у 10-20%, та **U2** (повний цикл з українською субстанцією API) з нульовою доплатою. Пацієнт сам проголосує гаманцем за українське.

2. Від «найдешевшої упаковки» до «стійкості постачання»

Зараз у програмі перемагає той, хто дав найнижчу ціну за копійку. Іноді це міжнародні або індійські гіганти з шаленими обсягами виробництва.

Як впровадити: Впровадити європейський критерій «Безпека постачання». Завод, який фізично знаходиться в Україні і гарантує безперебійне постачання ліків навіть в умовах повітряних тривог, має право на преференційну маржу в 10–12%, визнаючись «базовим» для системи.

3. Перегляд номенклатури на користь масових українських молекул

Чому гроші йдуть за кордон? Бо найдорожчі позиції програми – це складний імпорт.

Як впровадити: Розширювати програму не лише за рахунок патентного імпорту, а й додавати туди масові терапевтичні групи, де українські заводи мають понад 80% ринку, але пацієнти досі купують їх повністю за власний кошт.

4. Фінансові бонуси за перше освоєння молекули (First Generic Rule)

Коли у іноземної молекули закінчується патент, українському заводу важко

наважитися на інвестиції в R&D та доведення біоеквівалентності, бо ринок миттєво витопчуть дешеві іноземні копії.

Як впровадити: Дати законодавчу гарантію. Перша українська компанія, яка розробила і вивела на ринок генерик імпоротної молекули, отримує право фіксованої ціни та гарантованого перебування в програмі реімбурсації на перші 2-3 роки – без ризику демпінгу.

5. Довгострокові договори (Managed Entry Agreements – MEA)

НСЗУ має грати «вдовгу», якщо ми хочемо бачити в Україні складне виробництво наприклад онкопрепаратів.

Як впровадити: Укладати з українськими виробниками довгострокові контракти на 3–5 років із гарантованими обсягами викупу в обмін на зобов'язання інвестувати у модернізацію ліній та технологічний трансфер.

Головний аргумент для уряду максимально простий: Кожен мільйон гривень, заплачений іноземній корпорації в програмі реімбурсації – це чистий відтік валюти з країни, який ми більше не побачимо.

Кожен мільйон, заплачений українському виробнику – це повернення до 40% бюджету назад у вигляді податків (ПДФО, податок на прибуток), це зарплати наших громадян і це фінансування української науки.

Час переходити від фінансового парадоксу до економічного прагматизму!

І найголовніше: такий системний підхід – це величезний плюс для самого пацієнта. Людина отримує реальний фінансовий стимул: українські ліки стають для неї або повністю безкоштовними, або з символічною доплатою у кілька гривень.

При цьому пацієнт завжди впевнений, що необхідний препарат точно є в наявності, адже його виробництво знаходиться тут, в Україні, і воно захищене державними гарантіями стійкості.

Здорова економіка та захищений пацієнт – це і є справжня європейська модель охорони здоров'я (<https://censor.net/ua/blogs/4005121/dostupni-liky-paradoks-natsionalnogo-vyrobnuka>). – 2026. – 26.05).

***

Блог на сайті «Lb.ua»

Про автора: Володимир Сущенко, кандидат юридичних наук, заслужений юрист України

Крок вперед і два кроки назад

Цікавий і корисний аналіз Урядового законопроекту №15253, здійснений ГО «Лабораторія законодавчих ініціатив» щодо «представницьких функцій прокуратури України інтересів держави і громадянина» у контексті відповідного Рішення КСУ дозволяє дійти таких висновків.

По-перше, в нас відсутнє однозначне розуміння поняття «інтереси громадянина і держави», які в реальному житті не збігаються. Крім того, термін «представництво» також тлумачиться достатньо розпливчато й неоднозначно з боку різних сторін правових відносин.

По-друге, інтереси громадянина – завжди індивідуальні й приватні, а інтереси держави – завжди колективні та узагальнені, що ускладнює їх кореляцію в системі державного управління та утвердження правового порядку.

По-третє, представництво будь-яких інтересів перед іншими особами – це завжди посередницько-медіаторська функція, виконання якою потребує не аби-якої професійної підготовки.

На загал, на моє переконання, всі органи державної влади та управління незалежно від їх організаційно-правового статусу повинні виконувати саме «представницьку функцію» інтересів людини, громадянина і суспільства з метою встановлення та утвердження оптимального балансу таких інтересів в межах наявних прав і свобод людини.

Чинний організаційно-правовий статус (бажано не плутати з конституційним статусом) прокуратури та представлений ґрунтовний аналіз (здійснений ЛЗІ) у черговий раз засвідчує, на мій погляд, неможливість реформування органу державного управління (прокуратура є її функціональним елементом, хоча за Конституцією, начебто, належить до судової гілки державної влади) з середини самої системи такого управління.

Тяжіння сучасних ініціаторів і реформаторів системи державного управління, яке з 28.06.1996 року не відповідає Конституційно задекларованому політико-правовому устрою держави.

Реформування чи трансформування на засадах політико-законодавчих компромісів і паліативів в завуальованій формі забезпечує збереження такої невідповідності та консервації методів та інструментів «советской власти» ХХ століття, а щодо «прокуратури» то часів Петровської російської імперії – «ока государевого».

Поки сучасні інститути громадянського суспільства й нові покоління політиків України не погоджуються з таким висновком, доти ми й продовжуватиме «латати діряву вишивану сорочку нашої державної влади» новими нитками і шматочками з нової матерії, залишаючи її традиційну основу.

За дуже лояльним терміном «представництво інтересів держави і громадянина» намагаються зберегти «свавілля й примус», одягнувши їх у привабливі для суспільства форми й методи (https://lb.ua/blog/volodymyr_suschenko/742536_krok_vpered_dva_kroki_nazad.html). – 2026. – 04.06).

***

Блог на сайті «Судово-юридична газета»

Про автора: Алла Лесько, кандидат юридичних наук, суддя Верховного Суду у відставці, адвокат

Орган місцевого самоврядування vs територіальна громада. Право чи безправ'я?

«Місцеве самоврядування в Україні – це гарантоване державою право та реальна здатність територіальної громади – жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища, міста – самостійно або під відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України» (ст.2 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні»).

5 червня 2024 року Велика Палата Верховного Суду ухвалила знакове судове рішення – постанову у спорі, що виник з правовідносин оренди землі (справа № 914/2848/22). У низці більш пізніх постанов підтримала правові висновки, висловлені цій справі, отже вони є сталими.

В цій справі Велика Палата сформулювала правовий висновок, відповідно до якого «норми, що регулюють розмір, форму та порядок внесення орендної плати за землі державної та комунальної власності, характеризуються більшим ступенем імперативності регулювання порівняно із землями приватної власності» (п. 91).

Як відзначила Велика Палата у п. 97 згаданої постанови, «За змістом статті 18 Закону України «Про оцінку земель» нормативна грошова оцінка земельних ділянок проводиться відповідно до норм, правил, а також інших нормативно-правових актів на землях усіх категорій та форм власності».

Порядок затвердження технічної документації з оцінки земель визначений статтею 23 Закону України «Про оцінку земель». Частинами першою, третьою та четвертою цієї статті передбачено, що технічна документація з бонітування ґрунтів та нормативної грошової оцінки земельних ділянок затверджується відповідною сільською, селищною, міською радою (п. 98 постанови).

Отже, за висновком Великої Палати нормативна грошова оцінка земель встановлюється шляхом затвердження технічної документації з нормативної грошової оцінки земельних ділянок, яка здійснюється відповідною сільською, селищною, міською радою. Зазначене імперативне регулювання унеможливує встановлення нормативної грошової оцінки земельних ділянок договором, зокрема договором між органом місцевого самоврядування і орендарем (п. 101).

У пункті 103 згаданої постанови Велика Палата Верховного Суду висувала, що з моменту початку застосування відповідно до пункту 271.2 статті 271 Податкового кодексу України нового розміру нормативної грошової оцінки земельних ділянок державної та

комунальної власності автоматично змінюються і права та обов'язки сторін договору оренди в частині розміру орендної плати, якщо він визначений у відсотковому співвідношенні до нормативної грошової оцінки.

А оскільки орендар, який посилався на неправомірність розміру нормативної грошової оцінки як бази обрахунку орендної плати, не може бути позбавлений доступу до правосуддя, Велика Палата абсолютно обґрунтовано у пункті 114 зауважила, «що у спорах, які стосуються визначення розміру орендної плати за користування земельними ділянками державної та комунальної власності, у тому числі і у зв'язку зі зміною нормативної грошової оцінки землі, доводи учасників щодо правомірності / неправомірності визначеного розміру нормативної грошової оцінки землі як бази обрахунку орендної плати підлягають обов'язковій перевірці з огляду на положення частини другої статті 21 Закону України «Про оренду землі» та статей 5, 13 Закону України «Про оцінку земель».

Підсумовуючи, Велика Палата у пункті 115 постанови вказала: «Зі змісту оскаржуваних рішень встановлено, що суди попередніх інстанцій не дослідили надану позивачем технічну документацію про нормативну грошову оцінку земельної ділянки та не надали оцінки доводам відповідача про неможливість застосування наданої позивачем нормативної грошової оцінки земельної ділянки, що свідчить про порушення судами попередніх інстанцій норми частини п'ятої статті 5 Закону України «Про оцінку землі», відповідно до якої нормативна грошова оцінка земельних ділянок використовується для визначення розміру орендної плати за земельні ділянки державної та комунальної власності, що є підставою для скасування судових рішень».

Отже, у справі № 914/2848/22 Велика Палата сформулювала абсолютно чіткі правові висновки, які до того ж узгоджуються з постановою від 23 листопада 2021 року у справі № 359/3373/16-ц, в якій Велика Палата знову звернула увагу, що «рішення органу державної влади чи місцевого самоврядування за умови його невідповідності закону не

тягне тих юридичних наслідків, на які воно спрямоване. Тому під час розгляду справи, в якій на вирішення спору може вплинути оцінка рішення органу державної влади чи місцевого самоврядування як законного або протиправного, не допускається відмова у позові з тих мотивів, що рішення органу державної влади чи місцевого самоврядування не визнане судом недійсним, або що таке рішення не оскаржене, відповідна позовна вимога не пред'явлена. Під час розгляду такого спору слід виходити з принципу *jura novit curia* – «суд знає закони». Тому суд, незалежно від того, оскаржене відповідне рішення чи ні, має самостійно дати правову оцінку рішенню органу державної влади чи місцевого самоврядування та викласти її у мотивувальній частині судового рішення.» (п. 109, п. 142 постанови).

Відповідно до цих правових висновків Великої Палати Верховного Суду у справі № 914/2848/22 технічна документація з нормативної грошової оцінки земельної ділянки, затверджена рішенням міської ради, повинна бути предметом оцінки суду, як того і вимагає ст. 124 Конституції України.

(Для зручності надалі також використовується коротка назва «Технічна документація»)

В іншому разі, формальна перевірка судом адміністративної юрисдикції самої тільки процедури ухвалення органом місцевого самоврядування рішення про затвердження технічної документації з нормативної грошової оцінки земель населеного пункту та за умови її дотримання призводила би до можливості застосування, хоча і процедурно вірно затвердженої, але неправомірної (розробленої з порушенням встановлених норм, правил та стандартів) Технічної документації, яка відповідно до пункту 289.1 статті 289 Податкового Кодексу України слугує базою для оподаткування та сплати орендної плати мешканцями територіальної громади.

Проте такий стан речей є неприпустимим, оскільки **обов'язку землекористувачів сплачувати земельний податок або оренду плати кореспондує їх право на встановлення щодо них обов'язкових податків та**

платежів до відповідних бюджетів у чіткій відповідності до вимог закону.

Аналогічний підхід застосовано Верховним Судом у постанові від 10 березня 2020 року у справі № 160/1088/19.

Статтею 18 Закону № 1378-IV «Про оцінку земель» встановлено, що нормативна грошова оцінка земельних ділянок проводиться відповідно до державних стандартів, норм, правил, а також інших нормативно-правових актів на землях усіх категорій та форм власності.

Отже, нормативна грошова оцінка земельних ділянок не є винятково сукупністю науково-технічних розрахунків, який доступний для розуміння тільки вузького кола спеціалізованих фахівців, а є документом, який повинен на момент його затвердження рішенням органу місцевого самоврядування відповідати державним стандартам, нормам, правилам, а також іншим нормативно-правовим актам, які регулюють порядок її розроблення та затвердження.

В різні періоди нормативно правові акти, яким повинна відповідати технічна документація з нормативної грошової оцінки земель, зазнавали певних актуальних змін, тож нагадаємо, для прикладу, декілька з них: Методика нормативної грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення та населених пунктів, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 1995 р. № 213; Порядок грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення та населених пунктів № 18/15/21/11 від 25.01.2006 р.; Галузевий стандарт СОУ ДКЗР 00032632-012:2009 «Оцінка земель. Правила розроблення технічної документації з нормативної грошової оцінки земель населених пунктів», затверджений наказом Держкомзему від 24.06.2009 № 335 та зареєстрований Українським науково-дослідним інститутом стандартизації, сертифікації та інформатики Держспоживстандарту України 10.09.2009 за № 32595752/1927 (далі по тексту – Стандарт)

Ці підзаконні нормативні акти містять чіткі норми та перевірка Технічної документації на предмет їх додержання не завжди вимагає спеціальних технічних знань.

Для прикладу, пунктом 3.2.9 Стандарту передбачено, що збір вихідних даних для розрахунку витрат на освоєння та облаштування території здійснюється за формами згідно Додатка Б. Додатки Б 1– Б.24 мають бути підписані посадовою особою та завірені печаткою підприємства, установи чи організації, на балансі яких перебувають об'єкти, що передбачені цими додатками.

А, якщо наявні в Технічній документації вихідні дані для нормативної грошової оцінки земель щодо інженерної мережі (дамби, дренажі, налив, берегоукріплення); водопостачання (насосні станції, очисні споруди, магістральна мережа); каналізації (водозабори, перекачка тощо); зовнішнього освітлення (мережі, опори, електрошкафи); дощової каналізації; телефонного зв'язку (АТС, лінійні споруди); кабельного телебачення (станції з обладнанням, телевізійна мережа); вулично-дорожньої мережі, надані не посадовими особами установ чи організації, на балансі яких перебувають об'єкти, що передбачені цими додатками, а створеним місцевою радою структурним підрозділом?

Чи потрібні спеціальні технічні знання для перевірки такого факту? Очевидно, що ні.

Або чи потрібні спеціальні технічні знання для надання оцінки зазначеному в Технічній документації: «по переважній більшості наданих показників окремих елементів інженерно-транспортної та природоохоронної інфраструктури міста наведена не повна відновна, а балансова вартість, тобто без урахування індексації основних фондів, яка здійснювалася за останні роки. В зв'язку з цим, для розрахунку повної відновної вартості елементів інфраструктури використовувались натуральні показники. Розрахунок їх відновної вартості здійснювався на основі «Сборника укрупненних затрат по застройке, инженерному оборудованию, благоустройству и озеленению городов различной величины и народнохозяйственного профиля для всех природно-климатических зон страны» (Москва, 1986 г.)»

Розрахунок відновної вартості елементів інфраструктури міста на підставі цього

«Сборника» здійснений вже після початку російської збройної агресії проти України та анексії Криму.

Очевидно не потребує спеціальних технічних знань перевірка судом доводів сторони про порушення при розробці технічної документації органом місцевого самоврядування пункту «в» ч. 3 ст. 27 Закону України «Про землеустрій» від 22 травня 2003 року № 858-IV, який зобов'язує міську раду **як замовника документації із землеустрою проводити відбір розробників документації із землеустрою на конкурсній основі, а не на власний розсуд посадової особи, оскільки технічна документація розробляється за рахунок коштів місцевого бюджету.**

Звісно, говорити про правомірність чи неправомірність такої нормативної грошової оцінки, затвердженої рішенням місцевої ради, доведеться мовою судових рішень й основою, на якій судові рішення повинні ґрунтуватися, є стаття 19 Конституції України, відповідно до якої органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

Зрозуміло, що в спорах, які стосуються оцінки правомірності/неправомірності технічної документації з нормативної грошової оцінки земель міста, затвердженої рішенням міської ради, може виникнути ще декілька питань.

Зокрема, висновок суду щодо технічної документації з нормативної грошової оцінки земель міста як неправомірної має наслідком ненадходження до місцевого бюджету певної частини платежів з орендної плати, обчисленої на підставі такої нормативної грошової оцінки. То як бути з обов'язком орендаря сплачувати орендну плату?

Відповідь можна знайти у постанові Верховного Суду у складі палати з розгляду справ щодо земельних відносин та права власності Касаційного господарського суду від 28.04.2020 у справі № 904/164/19, яка дійшла висновку, що «Покладення на Відповідача зазначеного обов'язку становило

б порушення принципу належного урядування, на обов'язковості дотримання якого неодноразово наголошував Європейський Суд з прав людини. Так, Європейський Суд з прав людини послідовно зазначав, що «помилки державних органів повинні служити на користь постраждалих осіб, особливо за відсутності іншого приватного інтересу. Іншими словами, ризик будь-якої помилки державного органу повинен покладатися на саму державу, а помилки не можуть виправлятися за рахунок осіб, яких вони стосуються»

Отже покладення на орендаря обов'язку виконувати положення рішення міської ради, якою затверджено неправомірну технічну документацію з нормативної грошової оцінки земель міста, означало б виправлення помилок міської ради, допущених при прийнятті таких рішень, за рахунок відповідачів, що не відповідає принципу належного урядування» (п. 63 постанови).

До того ж, зазвичай, орендарі все ж сплачують орендну плату, встановлену на підставі попередньої нормативної грошової оцінки землі, щодо якої спору між сторонами не існує.

Також невизначеним може видаватися питання, чи є технічна документація з нормативної грошової оцінки земель міста регуляторним актом – прийнятим уповноваженим регуляторним органом нормативно-правовий актом?

Оскільки відповідно до пункту 289.1 статті 289 Податкового Кодексу України, для визначення розміру податку та орендної плати використовується нормативна грошова оцінка земельних ділянок з урахуванням коефіцієнта індексації, визначеного відповідно до законодавства, то технічна документація з нормативної грошової оцінки земель населеного пункту, затверджена рішенням міської ради, і становить у сукупності з рішенням міськради той регуляторний нормативно-правовий акт, який визначає розмір податку та орендної плати.

Тут можна провести певну аналогію з рішенням міської ради про затвердження генерального плану міста. Адже ніхто на теперішній час не

вважає регуляторним нормативно-правовим актом саме по собі рішення міської ради про затвердження, без його невід'ємної частини – Генерального плану міста.

Закон «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» № 1160-IV від 11.09.2003 р. передбачив **право фізичних та юридичних осіб, їх об'єднань на подання зауважень і пропозицій щодо проекту регуляторного акту, яким логічно не може вважатися тільки текст рішення міської ради про затвердження, без матеріалів Технічної документації.**

Стаття 9 Закону № 1160– IV встановлює, що кожен проект регуляторного акту оприлюднюється з метою одержання зауважень і пропозицій від фізичних та юридичних осіб, їх об'єднань.

Оприлюднення проекту регуляторного акту – рішення міської ради з його невід'ємною частиною Технічною документацією робить можливим для фізичних та юридичних осіб подати зауваження і пропозицій, зокрема, й щодо невідповідності вихідних даних, наданих для розроблення Технічної документації, ще на цьому етапі.

Це дозволило би уникнути численних судових спорів з приводу стягнення орендної плати в контексті неправомірності нормативної грошової оцінки земельної ділянки як бази обрахунку земельного податку та орендної плати.

Стаття 4 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» 21 травня 1997 року № 280/97-ВР встановлює основні принципи місцевого самоврядування, серед яких: законність; гласність; підзвітність та відповідальність перед територіальними громадами їх органів та посадових осіб.

Мешканці (громадяни, суб'єкти господарювання) є основою територіальної громади, а не заручники органу місцевого самоврядування. І ні генеральний план міста, ні детальні плани територій, ні технічна документація з нормативної грошової оцінки земель міста не стають автоматично правомірними тільки тому, що міською радою ухвалено рішення про їх затвердження.

При цьому, обсяг фактичного опублікування матеріалів Технічної документації як проекту регуляторного акту **не може залежати від суб'єктивної думки посадових осіб місцевого самоврядування** щодо їх достатності для обізнаності платників податків та орендарів.

Застосування ж Технічної документації, яка не була оприлюднена у відповідному обсязі на етапі затвердження й при цьому ґрунтується на невірних розрахунках, невідповідних вихідних даних, очевидних арифметичних помилках та не відповідає низці підзаконних нормативних актів, які регулюють порядок її розроблення, безумовно призводить до порушення прав фізичних та юридичних осіб (<https://sud.ua/uk/news/blog/363283-organ-mestnogo-samoupravleniya-vs-territorialnaya-obschina-pravo-ili-bespravie>). – 2026. – 08.06).

***

Блог на сайті «Цензор.НЕТ»

Про автора: Марина Ставнійчук, кандидат юридичних наук, заслужений юрист України

Соціальна політика в обхід конституції. Чим небезпечний законопроект про базову соціальну допомогу

В демократичній та правовій державі людина, її честь і гідність, фундаментальні права Основним Законом держави захищаються від свавілля влади. Особливо тоді, коли йдеться про найбільш вразливі категорії громадян, зокрема тих, хто потребує, зокрема соціальної підтримки.

Саме тому законопроект № 15094 викликає серйозне стурбованість не лише як соціальна ініціатива, а передусім, як небезпечний прецедент руйнування конституційних засад існування Української соціальної держави.

На перший погляд, його автори пропонують модернізацію системи допомоги малозабезпеченим громадянам через запровадження так званої «базової соціальної допомоги». У пояснювальній записці звучать вже заявлені слова про «європейські підходи», «адресність», «проактивну підтримку».

Але за красивими формулюваннями видніється інша логіка: замість гарантованих

законом прав громадяни отримують систему, де ключові рішення прийматимуть чиновники. Це не технічна деталь – це зміна самої природи соціального захисту.

Не розширення соціальних гарантій, а їх поступовий демонтаж. Де замість чітких правил – широкі дискреційні повноваження уряду. А замість правової визначеності – простір для свавілля.

Конституція відсувається убік

Стаття 3 Конституції України як засаднича стаття конституційного ладу України встановлює, що держава відповідає перед людиною за свою діяльність.

Стаття 92 Конституції не залишає простору для неоднозначних тлумачень: основи соціального захисту встановлюються виключно законами України. Тобто не підзаконними актами, не постановами Уряду – а саме законами, які ухвалює Верховна Рада України.

Законопроект № 15094 пропонує інше. Він встановлює загальну рамку, але ключові параметри – критерії малозабезпеченості, порядок призначення виплат, умови припинення допомоги, механізм розрахунку «базової величини» – визначатиме Уряд.

Передаючи визначення критеріїв малозабезпеченості та механізмів розрахунку виплат до компетенції Кабміну, законопроект фактично пропонує парламенту проголосувати за право уряду самостійно встановлювати ці правила в майбутньому.

Для правової і соціальної держави це небезпечний прецедент. Більш того, це містить ознаки «антиконституційного перевороту» в соціальній сфері. Фактично, в цій сфері виконавча влада привласнює законодавчу функцію.

А народні обранці просто передають ключі від соціального ресурсу в руки чиновників, звільняючи себе від політичної відповідальності. Та якщо парламент проголосує за цей закон, він фактично погодиться на власне політичне самогубство в соціальній сфері.

Від соціального права до соціальної «послуги»

Громадянин, який звертається по допомогу, має право знати заздалегідь, на що він

може розраховувати. Законопроект цього не гарантує: «базова величина», від якої залежить розмір виплат, не має чіткого законодавчого визначення.

Це означає, що уряд зможе змінювати фактичний обсяг підтримки без внесення змін до закону – і без публічної політичної відповідальності за це рішення.

Соціальна допомога перестає бути гарантованим правом і перетворюється на інструмент адміністративного управління.

Соціальний захист на власний розсуд

Особливе занепокоєння викликає надзвичайно широкий перелік рішень, які фактично передаються на розсуд чиновника. Зокрема це:

- Профілювання сімей
- Оцінювання потреб
- Визначення складних життєвих обставин
- Призначення соціального супроводу
- Регулярні зустрічі з отримувачами допомоги

Усе це може звучати «стильно, модно, соціально» – якщо існують чіткі критерії ухвалення рішень та ефективний механізм контролю. Адже проблема не лише в тому, що чиновник отримує право вирішувати – давати допомогу чи ні.

Проблема в тому, що закон не встановлює чітких критеріїв цього рішення і не передбачає ефективного механізму його оскарження. За таких умов виникає структурний корупційний ризик: людина, яка залежить від рішення посадовця, об'єктивно є вразливою до зловживань.

Міжнародний досвід – зокрема висновки GRECO та Transparency International щодо систем адресної допомоги – підтверджує: широка адміністративна дискреція без належного контролю є одним із найпоширеніших корупційних векторів у соціальній сфері.

Економія бюджету за рахунок найбільш вразливих

Під гаслом спрощення системи соціальної підтримки громадянам пропонують відмовитися від низки чинних видів допомоги на користь нової базової виплати. На практиці це означає заміну законодавчо гарантованих виплат єдиною допомогою, механізм

формування якої залишатиметься у значній частині поза межами закону.

При цьому закон не гарантує, що людина отримає не менше, ніж отримувала до реформи. І це вже не модернізація системи захисту, а її тихе згорання.

Законопроект фактично надає «законну» можливість:

- звузити коло отримувачів допомоги
- переглядати критерії малозабезпеченості без внесення змін до законів
- зменшувати розміри виплат через урядові рішення
- скорочувати соціальні видатки без відкритої політичної відповідальності

Така «знесоціалена» держава відкриває справжнє корупційне Ельдорадо. Не як побічний ефект реформи – а як її найбільш передбачуваний результат.

Сумнівний досвід законодавчих експериментувань

Законопроект № 15094 не є ізольованою ініціативою. Він вписується у ширшу законодавчу тенденцію останніх років – поступове розширення дискреційних повноважень виконавчої влади у сферах, де Конституція України вимагає виключно законодавчого регулювання.

Схожу логіку містили, зокрема, зміни до законодавства про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям 2020–2022 років, які також делегували уряду значну частину регуляторних функцій.

На жаль, законопроект № 15094 цілком вписується у цю тенденцію. Ми знову бачимо знайому формулу: декларації, не підкріплені законодавчими гарантіями, супроводжуються розширенням адміністративних повноважень і звуженням реальних гарантій соціальних громадян.

Соціальна держава чи чиновницьке свавілля?

Насправді дискусія щодо законопроекту № 15094 виходить далеко за межі питань соціальної політики. Йдеться про принципову модель державного устрою. Про суть держави.

Іншими словами, йдеться про просте, але принципове питання: в умовах коли

Конституція України закріплює соціальний характер держави чи має людина право вимагати від держави виконання Конституції і закону – чи вона змушена щоразу просити про це чиновників і залежати виключно від їх волі.

Перше – норма правової держави. Друге – ознака чиновницького свавілля, де соціальний захист існує не як гарантія для громадянина, а як суб'єктивна воля чиновника, його позиція, умови якої можуть змінитися будь-якої миті.

Саме тому цей законопроект потребує не косметичного доопрацювання, а принципового, сутнісного переосмислення.

Основний Закон, а не постанови і транші

Соціальні права повинні визначатися законом, а не змінюватися залежно від політичної кон'юнктури, поточних бюджетних потреб уряду чи навіть тиску міжнародних донорів.

Так, Верховна Рада України вже 235 голосами підтримала у першому читанні урядовий законопроект № 15094. Одним із головних аргументів стала необхідність виконання зобов'язань перед МВФ та у межах програми Ukraine Facility.

Проте потреба в чергових траншах не може бути підставою для розмивання конституційних гарантій громадян України. Партнери можуть рекомендувати, стимулювати реформи чи висувати вимоги щодо ефективності бюджетної політики.

Але відповідальність за дотримання Конституції України, соціальних прав громадян і за якість законодавства несе виключно Український парламент і Президент України, що причетні до ухвалення законів. Уряд дійсно є і може бути суб'єктом законодавчих ініціатив але його законодавчі ініціативи мають ґрунтуватись виключно на приписах Конституції України.

Соціальна політика – це не сфера сумнівної бюджетної арифметики і не майданчик для псевдореформаторських ігрищ. Це один із фундаментів суспільного договору між державою та громадянином. Більше того – це пряма вимога конституційних засад правової та соціальної держави закріплених в статті 1 Основного Закону України.

Саме тому соціальні права не можуть ставати предметом ситуативних політиканських компромісів, бюджетних експериментів чи домовленостей з міжнародними фінансовими структурами. Вони мають бути визначені Конституцією та законами України, а також однаково гарантованими для кожного українця (<https://censor.net/ua/blogs/4006574/zakonoprojekt-15094-chy-zagrojuje-reforma-sotsdopomogy-konstytutsiyinym-pravam-ukrayintsv>). – 2026. – 03.06).

***

Блог на сайті «Цензор.НЕТ»

Про автора: Катерина Одарченко, політична консультантка, фахівчиня з урядових зв'язків (Government Relations), кризових комунікацій та міжнародного розвитку. Президентка Української асоціації професіоналів у сфері GR та лобізму, директорка Інституту демократії та розвитку PolitA, співзасновниця міжнародної консалтингової компанії SIC Group USA.

Україна знову повертається до порядку денного Конгресу США: що означає новий законопроект про допомогу Києву

Поки увага світових медіа прикута до Близького Сходу, торговельних суперечок між США та Китаєм і внутрішньої американської політики, у Вашингтоні відбуваються процеси, які можуть безпосередньо вплинути на майбутнє України.

На початку червня Палата представників США готується розглянути новий законопроект про підтримку України після того, як його прихильники змогли скористатися рідкісною парламентською процедурою для обходу керівництва Палати представників. Для України це одна з найважливіших подій у Конгресі з моменту ухвалення великого пакета допомоги навесні 2024 року.

Від безпрецедентної підтримки до політичних суперечок

Після початку повномасштабного вторгнення Росії у лютому 2022 року Конгрес США демонстрував майже повний двопартійний консенсус щодо підтримки України.

Протягом 2022–2024 років американські законодавці ухвалили п'ять великих пакетів допомоги Україні. Загальний обсяг асигнувань, пов'язаних з українським напрямком, перевищив 170 мільярдів доларів. Частина цих коштів безпосередньо надходила Україні, інша використовувалася для поповнення американських військових запасів, виробництва озброєнь та підтримки союзників США.

Найбільш драматичною стала історія пакета допомоги у 2024 році. Після кількох місяців блокування та гострих дискусій Палата представників зрештою схвалила пакет зовнішньої допомоги на 95 мільярдів доларів для України, Ізраїлю та партнерів США в Індо-Тихоокеанському регіоні. З них близько 61 мільярда доларів було спрямовано на підтримку України.

Саме тоді стало зрозуміло, що питання України вже не є автоматичним елементом американської зовнішньої політики. Кожне нове рішення вимагало складних переговорів між демократами та республіканцями, а також особистої участі керівництва Конгресу.

Які законопроекти щодо України розглядаються зараз

На відміну від 2022–2024 років, коли Конгрес ухвалював масштабні пакети фінансування, сьогодні більшість законодавчих ініціатив щодо України стосуються трьох напрямків:

- санкцій проти Росії;
- механізмів використання заморожених російських активів;
- додаткової військової та фінансової підтримки України.

Одним із найважливіших законів останніх років став REPO Act, який дозволив використання російських суверенних активів для підтримки України. Він був частиною великого пакета законів 2024 року.

Однак після зміни адміністрації у Вашингтоні на початку 2025 року нових великих пакетів допомоги ухвалено не було. Частина раніше виділених коштів продовжувала надходити Україні, але нові асигнування практично зупинилися.

Саме тому новий законопроект Ukraine Support Act викликав значний інтерес серед прихильників України у Вашингтоні.

Як працює процедура голосування в Конгресі

Зазвичай законопроект спочатку проходить профільний комітет, після чого керівництво Палати представників вирішує, чи виносити його на голосування.

Однак американське законодавство передбачає рідкісний механізм – discharge petition. Якщо документ підтримають 218 членів Палати представників, тобто абсолютна більшість, його можна винести на розгляд навіть без згоди спікера та партійного керівництва.

Саме цей інструмент і був використаний щодо нового законопроект про підтримку України.

Для Вашингтона це доволі незвична ситуація. Такі процедури застосовуються лише тоді, коли в Конгресі існує достатньо сильна міжпартійна коаліція, готова обійти традиційні механізми ухвалення рішень.

Що передбачає новий законопроект

У травні 2026 року прихильникам України вдалося зібрати необхідні 218 підписів для запуску процедури примусового винесення законопроект на голосування.

Документ передбачає:

1,3 мільярда доларів прямої безпекової допомоги Україні;

до 8 мільярдів доларів додаткової підтримки у формі кредитів;

фінансування майбутнього відновлення України;

поповнення американських військових запасів;

нові санкції проти Росії та структур, які підтримують її військові дії.

Особливого значення ситуації додає те, що законопроект підтримали не лише демократи. Вирішальними стали голоси кількох конгресменів, які приєдналися до ініціативи попри позицію частини республіканського керівництва. Саме це дозволило досягти необхідного порогу в 218 підписів.

Що це означає для України

Не варто сприймати майбутнє голосування як гарантію отримання нових коштів.

Навіть якщо Палата представників підтримає законопроект, його ще має розглянути Сенат, а

також залишаються політичні питання щодо позиції Білого дому.

Проте сама поява цього голосування має важливе політичне значення.

По-перше, вона демонструє, що в Конгресі США досі існує стійка двопартійна коаліція на підтримку України.

По-друге, вона показує, що питання України залишається частиною американської зовнішньополітичної дискусії навіть після зміни адміністрації та зміни пріоритетів Вашингтона.

І нарешті, це нагадує про те, що успіх української дипломатії в США залежить не лише від Білого дому, а й від постійної роботи з Конгресом, аналітичними центрами, громадськими організаціями та представниками обох політичних партій.

Саме в Конгресі сьогодні багато в чому вирішується майбутнє американської підтримки України (<https://censor.net/ua/blogs/4006797/dopomoga-ukrayini-vid-ssha-scho-peredbachaye-novuyi-zakonoprojekt-ukraine-support-act>). – 2026. – 04.06).

***

Блог на сайті «Українська правда»

Про автора: Сергій Позняк, власник відомих ветеранських фінансових сервісів FinStream і Cronvest

Ветерани підтримують розблокування ринку капіталів

Це друга стаття з циклу про те, чому Україні потрібні не декларації про розвиток ринку капіталів, а конкретні зміни – у законах, урядових рішеннях і регуляторних правилах.

У першій статті йшлося про головну ідею: ветерани мають бути не тільки героями і не тільки отримувачами допомоги. Вони мають стати підприємцями, інвесторами, співвласниками відновлення України. Тепер – про цифри і конкретні механізми.

Бо ринок капіталів не будується гаслами. Він будується правилами. І якщо правила написані так, що банкам вигідно тримати гроші у вузькому колі інструментів, а інші інструменти

стають регуляторно не вигідними – не треба дивуватися, що ринок не росте.

Можна скільки завгодно говорити про відновлення, залучення приватного капіталу, муніципальні та корпоративні облигації, акції, інвестиційні фонди, ветеранські фінансові установи. Але якщо банківський капітал не має нормального регуляторного шляху в ці інструменти – все це залишиться слайдами на форумах.

У чому суть проблеми

Навесні 2025 року Національний банк ухвалив Постанову № 43, яка затверджує нові правила визначення кредитного ризику для банків. Вони мають запрацювати з 1 серпня 2026 року.

Офіційна логіка зрозуміла: наближення до стандартів Євросоюзу, зокрема до так званого Регламенту CRR (Capital Requirements Regulation). Це правильна стратегічна ціль. Україна іде в ЄС, і банківська система має рухатися у бік європейських правил.

Але проблема не в меті. Проблема – в тому, як саме ці правила застосовуються.

Коли з європейського регламенту беруть жорсткі норми, але не застосовують пом'якшувальні чи перехідні механізми – результат виходить абсурдний: українські банки отримують гірші умови, ніж банки країн ЄС, які працюють за тим самим CRR. Це не євроінтеграція. Це самостійне посилення тиску на власний ринок.

І найгірше – це б'є не тільки по банках. Це б'є по громадах, які хотіли б залучати кошти через облигації. Це б'є по бізнесу, що шукає капітал. Це б'є по інвестиційних фондах. По програмах відновлення. І, звичайно, по ветеранській економіці, якій потрібен довгий і зрозумілий капітал.

Що означає «вага ризику» простою мовою

У публічній дискусії часто кажуть «резервування під облигації» або «резервування під акції». Насправді йдеться про дещо інше: про те, скільки власного капіталу банк зобов'язаний тримати під кожен вид активу.

Чим вища «вага ризику» – тим більше капіталу треба тримати. Чим більше капіталу заморожено – тим менш вигідний інструмент.

Чим менш вигідний інструмент – тим менше шансів, що банк у нього піде.

Це не суха математика. Це відповідь на просте питання: чи буде банк купувати муніципальні облигації, фінансувати корпоративний сектор, входити в акціонерний капітал, підтримувати інвестиційні продукти – чи просто піде туди, де регуляторно простіше і дешевше?

Муніципальні облигації: відновлення громад або регуляторна дискримінація

Україна потребує відновлення на місцях. Дороги, мости, школи, лікарні, водопостачання, енергетика, житло, реабілітаційні центри, простори для ветеранів – все це неможливо фінансувати тільки через держбюджет і міжнародну допомогу. Громадам потрібен доступ до ринку капіталів, і муніципальні облигації – один із ключових інструментів.

Але якщо банк, купуючи держоблигації (ОВДП), отримує вагу ризику 0 %, а купуючи муніципальні облигації – 20 %, то для нього це різні економічні реальності. Так, 20 % виглядає не катастрофічно. Але на фоні нульової ваги для ОВДП це створює структурну перевагу держпаперів. Банку просто простіше купити ОВДП, ніж розбиратися з муніципальним інструментом. Громада залишається без ринку. Відновлення знову залежить від бюджету чи гранту.

При цьому в самому CRR є стаття (Article 115 (2)), яка дозволяє встановити вагу ризику 0 % для муніципальних облигацій – якщо місцевий бюджет має власні законодавчо закріплені доходи, є механізми зниження ризику дефолту і нормальне обслуговування боргу.

В Україні для цього є достатньо аргументів: місцеві бюджети мають власні доходи, запозичення погоджуються з Мінфіном, обслуговування боргу проходить через казначейські механізми, і за наявною статистикою ринок не знав дефолтів за муніципальними цінними паперами.

То чому ми не застосовуємо 0 %? Якщо Україна хоче створити ринок муніципальних облигацій як інструмент відновлення громад, відповідь має бути не «колись потім», а конкретна зміна підходу.

Акції: або ми хочемо капітал, або його штрафуємо

Ще гостріша ситуація з акціями.

Фондовий ринок в Україні і так слабкий. Мало інструментів, низька ліквідність, недостатня участь інституційних інвесторів. У такій ситуації регулятор має бути особливо обережним – не можна добивати слабкий сегмент надмірними вимогами саме тоді, коли країні потрібен капітал для відновлення.

Постанова № 43 встановлює для біржових акцій вагу ризику 250 % з 1 серпня 2026 року. Але у самому CRR III є перехідний механізм (Article 495a), який передбачає поступове підвищення. У 2026 році для банків ЄС фактично діє рівень 100 %, а не 250 %. Тобто українські банки отримують жорсткіший режим, ніж банки Євросоюзу. Питання просте: навіщо?

Якщо ми кажемо, що імплементуємо європейський регламент – треба брати його повністю, включно з перехідною логікою. ЄС розуміє: ринок не можна переводити на нові правила різко, без адаптації. А ми, країна у стані війни, з недорозвиненим фондовим ринком і величезною потребою в приватному капіталі, чомусь готові зробити жорсткіше, ніж у ЄС. Це виглядає не як євроінтеграція.

Ще гірше – ситуація з позабіржовими акціями. Для довгострокових стратегічних вкладень CRR III передбачає 250 %. Для спекулятивних – 400 %. Постанова № 43 встановлює 1000 % для всіх позабіржових акцій без розрізнення.

1000 % – це фактично табличка «не входити». Банк, який бачить таку вагу ризику, не буде думати про відновлення, про капіталізацію українських компаній, про участь в інвестиційному фонді. Він просто не піде туди. Регуляторна ціна занадто висока.

Програми відновлення: пільга, яку ми забули застосувати

Окремо варто згадати Article 133 (5) CRR III. Він дозволяє застосовувати вагу ризику 100 % для інструментів капіталу в межах державних програм стимулювання економіки – за умови державного нагляду, обмежень на обсяг інвестицій та участі в програмах розвитку.

Для України це не теорія. Це саме те, що потрібно. Ми можемо створювати програми відновлення за участі держави, міжнародних фінансових організацій, банків, інвестиційних фондів, ветеранських фінансових установ, громад і приватного бізнесу. Ми можемо запускати інструменти капіталу для фінансування підприємств, інфраструктури, виробництва, енергетики, ветеранського бізнесу.

Але якщо пільговий режим для таких програм не застосований, банки знову не мають зрозумілого стимулу в них заходити. І знову питання: ми справді хочемо ринок капіталів чи тільки говоримо про нього?

Чому це важливо для ветеранів

Комусь може здатися, що ця стаття занадто технічна для ветеранської теми. Але це помилка.

Ветеранська економіка не може вирости тільки на грантах. Грант – добре для старту. Але системний розвиток потребує кредиту, інвестицій, фондів, облігацій, банківського ресурсу і довгого капіталу.

Перший ветеранський фінансовий сервіс FinStream, ветеранські корпоративні інвестиційні фонди, Асоціація підприємців-ветеранів України – всі розуміють це чітко: якщо ми хочемо масштабувати ветеранський бізнес, нам потрібна не подачка, а фінансова інфраструктура.

Уявімо модель, в якій банк інвестує в ветеранський фонд або надає ресурс ветеранській фінансовій установі, яка кредитує малий бізнес. Для банку це ефективніше, ніж будувати власну інфраструктуру роботи з сотнями ветеранських підприємців. Для ветеранів – доступ до фінансування. Для держави – підприємництво, робочі місця, реінтеграція людей з бойовим досвідом.

Але ця модель потребує нормальних правил гри. Якщо банківський капітал регуляторно замкнений у вузькому коридорі – жодної великої ветеранської фінансової архітектури не буде. Будуть окремі проекти, окремі гранти, окремі історії успіху. А потрібна – система.

Системний перекик

Сьогодні складається небезпечна ситуація: ОВДП мають максимальний регуляторний

комфорт, а інструменти, які можуть розвивати ринок капіталів, отримують завищене або неповне регуляторне трактування.

Держоблігації – важливий інструмент. Під час війни вони критично потрібні. Ніхто не ставить під сумнів їхнє значення.

Але країна не може жити тільки держборгом. Після війни – і вже зараз – нам потрібні інші канали капіталу. Громади мають залучати кошти на відновлення. Компанії – ресурс на розвиток. Банки мають підтримувати не тільки державу, а й реальний сектор. Інвестиційні фонди мають отримати інституційний попит. Ветеранські установи мають мати можливість залучати ресурс від банків.

Якщо цього не буде, Україна залишиться в моделі, де держава і банки обертаються навколо ОВДП, а ринок капіталів залишається слабким додатком до банківської системи. Це стратегічно хибний шлях.

Що треба змінити

Ключовий принцип простий: якщо Україна бере європейський регламент – вона має брати його повністю. Не можна брати лише обмеження і забувати про пільги, перехідні механізми та спеціальні режими для розвитку. Повна імплементація – це не тільки про «закрутити гайки». Це також про розумні винятки, пропорційність і стимулювання потрібних інструментів.

Що має зробити держава

На законодавчому рівні: закріпити принцип, що при адаптації норм ЄС регулятор не має права створювати для українських учасників ринку гірші умови, ніж ті, в яких працюють учасники ринку ЄС – якщо інше прямо не обґрунтовано воєнними або макрофінансовими ризиками.

На урядовому рівні: визначити розвиток ринку капіталів як частину політики відновлення, а не вузьку тему для фінансистів. Муніципальні облігації, корпоративні облігації, інструменти капіталу, інвестиційні фонди – це інструменти фінансування відбудови.

На рівні НБУ: переглянути норми Постанови № 43 щодо муніципальних облігацій та акцій, ініціювати розгляд повноти імплементації CRR і відкрити професійну дискусію з НКЦПФР та ринком.

На рівні НКЦПФР: продовжити лінію захисту ринку капіталів і винести ці питання в парламентську, урядову та публічну площину. Бо без публічного тиску складні регуляторні теми часто ховаються в тиші кабінетів.

Наша позиція

Асоціація підприємців-ветеранів України, FinStream і ветеранська бізнес-спільнота підтримують зміни, які відкривають шлях банківському капіталу в ринок капіталів і реальний сектор.

Ми не просимо особливих привілеїв. Ми просимо чесних правил.

Ми хочемо, щоб ветеранські фінансові установи, ветеранські підприємці і банки могли працювати в системі, де регулювання не карає за інвестиції в розвиток. Щоб громади могли залучати ресурс через муніципальні облігації. Щоб компанії могли розвиватися через ринок капіталу. Щоб банки бачили в цьому не регуляторний головний біль, а нормальний інструмент роботи. Щоб ветерани поверталися з фронту в економіку можливостей – а не обмежень.

Для цього потрібно виправити конкретні норми. Не колись. Не після війни. Не тоді, коли «буде простіше».

Бо відновлення вже йде. Ветерани вже повертаються. Бізнес вже шукає капітал. Громади вже потребують фінансування. І якщо сьогодні не побудувати правильну фінансову архітектуру – завтра ми знову говоритимемо, що ринок капіталів в Україні не працює.

Він не запрацює сам. Його треба розблокувати.

Висновок

Україна не має права імплементувати європейські норми так, щоб власний ринок опинявся у гірших умовах, ніж ринок ЄС.

Україна не має права говорити про відновлення і одночасно регуляторно блокувати інструменти, через які це відновлення може фінансуватися.

Україна не має права обмежувати ветеранів роллю отримувачів допомоги, коли вони можуть стати інвесторами, підприємцями і драйверами нової економіки.

Постанова № 43 має бути переглянута в частині муніципальних облігацій та

інструментів капіталу. CRR має бути імplementований повноцінно, а не вибірково. Перехідні механізми мають бути застосовані. Пільгові норми для програм відновлення – враховані. Банківський ресурс має отримати шлях у ринок капіталів.

Це питання не тільки банків. Це питання громад. Це питання бізнесу. Це питання ветеранів. Це питання відновлення України.

Якщо ми справді хочемо перемагати не тільки на фронті, а й в економіці – маємо перестати самі ставити регуляторні міни на дорозі до розвитку (<https://blogs.pravda.com.ua/authors/poznjak/6a1d9e52b0c55/>). – 2026. – 01.06).

***

Блог на сайті «Українська правда»

Про автора: Марина Ставнійчук, член Європейської комісії за демократію через право (Венеційська комісія) від України (2007-2013 рр.). Заслужений юрист України, кандидат юридичних наук.

Якість кримінальної юстиції: час переходити від хаотичних змін до системних рішень

Для того щоб удосконалювати Кримінальний процесуальний кодекс України і Кримінальний кодекс України, насамперед необхідно чесно оцінити стан чинного законодавства та практики його застосування.

Якщо говорити про якість Кримінального процесуального кодексу, який був ухвалений у 2012 році, то цифри свідчать про наявність серйозних проблем: за роки його дії до Кодексу було внесено 199 законів про зміни. Причому зміни почали вносити ще до того моменту, коли він набув чинності. Це свідчить не лише про наявність окремих недоліків, а про відсутність системного підходу до формування кримінального процесуального законодавства. По великому рахунку ми маємо ситуацію, коли законодавство роками намагаються виправляти точковими змінами, замість того щоб комплексно усувати причини проблем.

Адвокати, як ніхто інший, щоденно стикаються з цими проблемами. Але питання

якості законодавства та правозастосовної практики турбує не лише адвокатське середовище. Нещодавно Верховний Суд та суди загальної юрисдикції під час професійного обговорення актуальних питань кримінального процесуального законодавства крізь призму рішень Конституційного Суду також звертали увагу на проблеми належних процедур досудового розслідування.

Безумовно, рішення Конституційного Суду України та практика Європейського суду з прав людини позитивно впливають на якість судового розгляду. Але питання належних процедур досудового розслідування та формування сталої правозастосовної практики залишаються актуальними.

Саме тому сьогодні надзвичайно важливо, щоб фахове середовище повною мірою включилося в напрацювання якісних, системних і комплексних змін до кримінального законодавства України. Я маю на увазі і державні інститути, і професійні організації, і громадський сектор у сфері права, який також бачить ці проблеми, аналізує їх та пропонує шляхи вирішення.

Водночас перш ніж переходити до практичних змін законодавства, необхідно розуміти реальний стан справ у сфері кримінальної юстиції. Саме тому надзвичайно важливим є професійний аналіз правозастосовної практики та статистичних даних. На жаль, сьогодні ми стикаємося з серйозною проблемою. Це абсолютно ненормально і, по великому рахунку, нонсенс, коли статистика в державі якщо не ховається, то приховується або ж використовується таким чином, щоб не показувати реальну картину.

Показовим у цьому контексті є аналіз статистики щодо досудового розслідування та судового контролю, який під час круглого столу «Захист конституційних прав громадян України у досудовому розслідуванні» представив адвокат, колишній заступник Генерального прокурора України Олексій Баганець. Наведені ним дані свідчать про наявність серйозних проблем не лише із правозастосуванням, а й із формуванням та відкритістю кримінальної статистики.

За його даними, у 2024 році до Єдиного реєстру досудових розслідувань було внесено понад 492 тисячі кримінальних проваджень. Водночас окремої відкритої статистики щодо загальної кількості заяв та повідомлень про кримінальні правопорушення, які фактично надходять до правоохоронних органів, суспільство не отримує. У результаті професійна спільнота позбавлена можливості об'єктивно оцінити масштаб звернень громадян та ефективність реагування держави на них.

Про наявність проблем свідчить і практика судового контролю на початковому етапі кримінального провадження. За наведеними даними, у 2024 році слідчі судді розглянули понад 36 тисяч скарг на невнесення відомостей до ЄРДР та задовольнили більше половини з них. Сам факт такої кількості скарг демонструє потребу в додатковому аналізі причин виникнення подібних спорів між заявниками та органами досудового розслідування.

Сьогодні практично всі органи досудового розслідування працюють над пропозиціями щодо вдосконалення кримінального процесуального законодавства. Але надзвичайно важливо, щоб ці зміни були системними, комплексними та збалансованими.

Насамперед необхідно навести лад у самому понятійно-категоріальному апараті, який використовується у кримінальному процесуальному законодавстві. Він має бути узгодженим із законодавством про прокуратуру, Національну поліцію, судову систему, адвокатуру. Для всіх учасників процесу повинно існувати єдине розуміння змісту закону і порядку його застосування.

Так само очевидно є необхідність формування нової методології статистики у сфері кримінальної юстиції. Причому така статистика повинна бути узгодженою між усіма органами досудового розслідування та кореспондуватися зі статистикою судової влади. Інакше ми й надалі будемо спостерігати маніпуляції, приховування даних та відсутність об'єктивної картини того, що насправді відбувається у сфері кримінального правосуддя.

Не менш важливим є питання змісту самої статистики. Сьогодні держава практично не

оприлюднює низку показників, які дозволяли б об'єктивно оцінити якість роботи системи. Зокрема, відсутні відкриті дані про кількість осіб, затриманих без подальшого повідомлення про підозру, про кількість скасованих підозр, про частку закритих проваджень через недоведеність вини, а також про ефективність застосування негласних слідчих (розшукових) дій. Без таких показників неможливо сформулювати цілісне уявлення про реальний стан кримінальної юстиції.

Свого часу під час одного з професійних форумів представник Служби безпеки України розповідав про аналіз виправдувальних вироків та підготовку рекомендацій для підрозділів на місцях. Але варто нагадати просту цифру: виправдувальні вирoki в Україні становлять менше одного відсотка або близько одного відсотка від усіх рішень у кримінальних провадженнях.

При цьому сама структура судової статистики також потребує серйозного професійного аналізу. За даними Олфексія Баганця, частка виправдувальних вироків у кримінальних провадженнях у 2024 році становила близько 1,2 %, тоді як у 2018 році цей показник перевищував 7 %.

Безумовно, сама по собі низька кількість виправдувальних вироків не може автоматично свідчити про порушення закону чи необґрунтованість обвинувачення. Проте така динаміка змушує професійну спільноту ставити питання про реальний баланс між сторонами кримінального провадження, ефективність процесуальних гарантій та якість судового контролю за діяльністю органів досудового розслідування.

Це ще раз демонструє той обвинувальний ухил, який сформувався у діяльності органів досудового розслідування, а згодом нерідко продовжується і під час судового розгляду справ. Нам дуже важливо спільними зусиллями змінити цей підхід і збалансувати кримінальний процес таким чином, щоб він справді забезпечував захист прав людини, дотримання принципу верховенства права та законності.

Особливе занепокоєння викликає поєднання політики і права. Ми бачимо негативну

тенденцію впливу політичних процесів на право, і це явище має свої негативні наслідки для держави. Саме тому правники і політики, насамперед народні депутати України, повинні зробити все можливе, щоб звести до мінімуму політичні впливи на досудове розслідування та судовий розгляд справ.

Неприпустимо, коли попри принцип змагальності сторін та рівність процесуальних прав на практиці перевага надається стороні обвинувачення. Свого часу дуже непросто було закріпити у Конституції України положення статті 131-2. І зовсім не для того, щоб створити так звану «адвокатську монополію». Головна мета була іншою – максимально наблизити сторони кримінального процесу до реальної рівності та забезпечити дієву змагальність.

Окремою проблемою залишається діяльність слідчих суддів. Достатньо подивитися на те, як у багатьох випадках відбуваються судові засідання. Водночас проблему варто оцінювати не лише через окремі приклади, а й через статистику.

Так, за даними аналізу, у 2024 році слідчі судді задовольнили понад 83 % клопотань про проведення обшуків, майже 90 % клопотань про проникнення до житла без присутності власника та понад 91 % клопотань про застосування тримання під вартою. Незалежно від оцінки цих показників, вони ставлять питання про ефективність судового контролю як гарантії балансу між інтересами кримінального переслідування та захистом прав людини.

Не менш показовою є ситуація із застосуванням арештів майна. Лише протягом 2024 року слідчими суддями було накладено понад 112 тисяч арештів майна – найбільше за останні роки. Водночас значна частина таких обмежень застосовується ще до того, як суд вирішить питання про винуватість особи по суті.

До речі, сама судова влада також усвідомлює наявність цих проблем. Від представників Верховного Суду та касаційних судів неодноразово лунали зауваження щодо необхідності вдосконалення інституту слідчих суддів та практики його функціонування.

Додатково уваги потребує і проблема тривалості розгляду кримінальних справ. За статистикою, майже половина кримінальних проваджень, які перебували на розгляді судів у 2024 році, не були завершені протягом року, а десятки тисяч справ залишаються нерозглянутими понад два роки. Така ситуація безпосередньо впливає на реалізацію права людини на справедливий судовий розгляд у розумний строк.

Усі ці проблеми – нестабільність кримінального процесуального законодавства, недосконалість статистики, обвинувальний ухил, порушення процесуального балансу між стороною обвинувачення та стороною захисту, проблеми функціонування інституту слідчих суддів та надмірна тривалість судового розгляду – свідчать про одне: реформа кримінальної юстиції не просто потрібна, вона давно назріла.

Оскільки Україна визначила європейський напрям свого розвитку, ми маємо забезпечити відповідність кримінального процесуального законодавства сучасним стандартам правової держави. Але йдеться не про механічне копіювання окремих норм чи моделей. Йдеться про створення цілісної, внутрішньо узгодженої системи, в якій однаково розумітимуться і застосовуватимуться процесуальні норми у законодавстві про прокуратуру, Національну поліцію, судоустрій, адвокатуру та кримінальне провадження.

Не менш важливим є повернення дієвих процесуальних запобіжників та забезпечення невідворотності відповідальності за порушення процедур під час досудового розслідування. Тому що всездозволеність не здатна забезпечити ані принцип змагальності, ані реальну рівність сторін у кримінальному процесі.

Настав час переходити від нескінченних точкових змін до системного переосмислення всієї моделі кримінальної юстиції. Не заради чергової реформи як такої, а заради утвердження того, що має бути основою будь-якої правової держави: верховенства права, справедливості та реального захисту прав людини (<https://blogs.pravda.com.ua/authors/stavniychuk/6a27bff8a4b6f/>). – 2026. – 09.06).

***

Блог на сайті «Цензор.НЕТ»

Про автора: Володимир Кривенко, адвокат, науковець, заступник керівника САП у 2015-2019 рр.

Судовий контроль за розголошенням матеріалів досудового розслідування щодо політиків: європейські стандарти та українські реалії

Реєстрація законопроекту № 15289 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України на виконання Резолюції № 2646 (2026) Парламентської асамблеї Ради Європи» викликала жваву реакцію зі сторони однієї громадської організації: Центру протидії корупції.

Значна частина критики зосереджена на твердженні, що запропоновані зміни нібито створюють особливі гарантії безкарності для політиків та ускладнюють діяльність антикорупційних органів. Водночас подібна оцінка видається надмірно спрощеною та не враховує ані змісту законопроекту, ані міжнародних стандартів, на імплементацію яких він спрямований.

Критики законопроекту виходять із припущення, що будь-яке оприлюднення правоохоронними органами матеріалів досудового розслідування автоматично відповідає суспільному інтересу. Однак практика Європейського суду з прав людини демонструє значно складніший підхід.

У справі *Allenet de Ribemont v. France* Суд визнав порушення презумпції невинуватості через заяви високопосадовців, які фактично представили заявника як винного до винесення вироку. Суд наголосив, що державні органи повинні проявляти особливу обережність при комунікації щодо кримінальних проваджень.

У справі *Butkevičius v. Lithuania* ЄСПЛ підкреслив, що навіть висловлювання політичних керівників держави можуть порушувати статтю 6 Конвенції, якщо вони створюють враження доведеності вини особи.

У справі *Daktaras v. Lithuania* Суд зазначив, що презумпція невинуватості порушується не

лише прямими твердженнями про винуватість, але й формулюваннями, які можуть бути сприйняті суспільством як підтвердження вини.

Таким чином, **питання розголошення інформації щодо політиків не може розглядатися виключно через призму свободи слова. Воно одночасно стосується гарантій справедливого суду та презумпції невинуватості.**

Проблема «trial by media» в сучасному кримінальному процесі

У західній правовій доктрині дедалі частіше використовується термін «trial by media» – «суд через засоби масової інформації».

Його сутність полягає в тому, що **фактична суспільна оцінка щодо особи формується ще до завершення судового розгляду.**

У таких випадках кримінальний процес починає виконувати не лише правосудну функцію, а й функцію публічного покарання.

Поширення правоохоронними органами окремих матеріалів досудового розслідування може призводити до політичної дискредитації, суспільного осуду та фактичного покарання особи до постановлення вироку.

Для політичних діячів наслідки такого явища можуть бути особливо серйозними, оскільки втрата репутації часто має незворотний характер навіть у випадку подальшого виправдання судом.

Судовий контроль як європейська альтернатива адміністративній дискреції

Одним із найбільш дискусійних аспектів законопроекту є запровадження обов'язкового дозволу слідчого судді для розголошення інформації щодо кримінальних проваджень стосовно політиків.

Однак із точки зору теорії кримінального процесу законопроект фактично пропонує замінити дискрецію органу обвинувачення судовим контролем.

Слідчий і прокурор є стороною кримінального провадження. Вони зацікавлені у доведенні висунутої підозри та реалізації функції обвинувачення.

Саме тому виникає питання: **чи повинна сторона процесу одноосібно вирішувати,**

які матеріали кримінального провадження оприлюднювати та коли саме це робити?

Запровадження судового контролю означає, що рішення щодо публічного поширення інформації ухвалюватиметься незалежним суб'єктом, який не представляє сторону обвинувачення.

З огляду на принцип верховенства права така модель виглядає більш збалансованою порівняно з чинним регулюванням.

Чи створюється «каста недоторканих»?

ЦПК заявляє, що законопроект нібито створює особливий правовий режим для політиків.

Однак така оцінка не враховує змісту запропонованих норм.

Законопроект: не забороняє розслідувати політиків, не забороняє вручати підозри, не забороняє проводити обшуки, не забороняє застосовувати запобіжні заходи, не забороняє передавати справи до суду, не створює жодних додаткових імунітетів від кримінальної відповідальності.

Його предметом є виключно порядок офіційного розголошення інформації органами державної влади до передачі справи до суду.

Таким чином, **законопроект регулює комунікацію держави, а не кримінальну відповідальність політиків.**

Практика публічного поширення матеріалів НСРД та проблема «обвинувального медіасупроводу»

Однією з найбільших проблем сучасного українського кримінального процесу залишається практика публічного поширення правоохоронними органами матеріалів негласних слідчих (розшукових) дій до завершення судового розгляду.

Фактично в останні роки в Україні сформувалася особлива модель інформаційного супроводу резонансних кримінальних проваджень, за якої окремі фрагменти аудіозаписів, відеозаписів, листування або інших доказів стають предметом широкого суспільного обговорення задовго до того, як суд надасть їм оцінку з точки зору належності, допустимості та достовірності.

Подібна практика породжує щонайменше **три системні ризики:**

– по-перше, **суспільство отримує лише ту частину інформації, яку вважає за доцільне оприлюднити сторона обвинувачення. При цьому захист не має співмірних можливостей для представлення власної позиції;**

– по-друге, **відбувається фактичне змішування процесу доказування із процесом формування громадської думки. У результаті судові рішення нерідко сприймається суспільством як формальне завершення справи, висновки щодо якої вже були зроблені значно раніше;**

по-третє, **виникає ризик підміни принципу презумпції невинуватості принципом публічної підозри. Особа починає сприйматися суспільством як винна не тому, що її вина доведена судом, а тому, що правоохоронний орган оприлюднив певні матеріали кримінального провадження.**

Особливо небезпечним такий підхід є щодо осіб, які займають політичні посади. На відміну від пересічного громадянина, політик може зазнати незворотних наслідків ще до завершення розслідування: втратити можливість брати участь у виборах, втратити підтримку виборців, позбутися політичної репутації та фактично зазнати політичного покарання незалежно від майбутнього рішення суду.

Саме тому запропонований законопроектом механізм судового контролю слід розглядати не як обмеження свободи слова, а як спробу відокремити інформування суспільства від використання кримінального провадження як інструменту інформаційного впливу.

У цьому контексті законопроект пропонує принципово новий підхід: питання про те, чи існує достатній суспільний інтерес для оприлюднення матеріалів слідства, має вирішувати не сторона обвинувачення, а незалежний суд.

З точки зору європейської правової традиції саме суд, а не орган обвинувачення, є належним арбітром у питаннях балансу між правом суспільства на інформацію та правом особи на справедливий суд.

Висновок

Особливістю дискусії навколо законопроекту № 15289 є те, що вона розгортається навколо конкретних прізвиськ, окремих кримінальних проваджень або діяльності тих чи інших антикорупційних органів. Йде апеляція до емоцій, а не логіки.

Справжнім предметом дискусії мають стати межі допустимого втручання держави у формування суспільної думки щодо особи, вина якої ще не встановлена судом.

Якщо визнати, що правоохоронні органи можуть без будь-якого незалежного контролю самостійно визначати зміст, обсяг і момент оприлюднення матеріалів слідства щодо політичних діячів, то необхідно також визнати існування ризику використання таких повноважень як інструменту політичного впливу.

Якщо ж виходити з того, що будь-яке обмеження таких повноважень автоматично є «захистом корупціонерів», тоді під сумнів ставиться сама необхідність презумпції невинуватості як конституційного принципу.

Саме тому законопроект № 15289 доцільно оцінювати не через політичну кон'юнктуру поточного моменту, а через призму фундаментального питання: хто повинен вирішувати, коли суспільний інтерес переважає право особи на захист від передчасного публічного осуду – сторона обвинувачення чи незалежний суд. Саме відповідь на це питання визначатиме подальший розвиток українського кримінального процесу в контексті європейських стандартів верховенства права (<https://censor.net/ua/blogs/4007541/yurydychnyyi-analiz-zakonoprojektu-15289-pro-obmejennya-publikatsiyi-materialiv-slidstva>). – 2026. – 09.06).

***

Блог на сайті «Освіта»

Про автора: Ігор Лікарчук, доктор педагогічних наук, професор

Радість із сльозами на очах: навчальний рік завершився

Сьогодні у закладах загальної середньої освіти України завершився 2025/26 навчальний рік.

За моїми власними спостереженнями за останні п'ятдесят років в українській освіті, цей навчальний рік був найскладнішим. Іншими словами – радість із сльозами на очах.

Радість тому, що вистояли. А сльози – тому, що було дуже складно.

Спробую, узагальнюючи, висловити кілька думок за підсумками того, через що пройшла українська шкільна освіта.

1. Українська шкільна освіта, попри блекауті, холод, повітряні тривоги та щоденні виклики війни, – вижила. І не лише вижила. Вона працювала. Насамперед завдяки українському учительству та керівникам закладів освіти. Шкільництво України врятували Збройні Сили та український учитель. І лише вони.

2. Стало очевидним, що реформа, яка розпочалася дев'ять років тому під назвою «Нова українська школа», не дала очікуваних результатів. На жаль, керманічі реформи, включаючи й ті громадські організації, які живуть за рахунок грантів на її проведення, цього бачити не хочуть. Ба більше, ніхто з них не ініціює перегляд чи уточнення концептуальних засад НУШ, зважаючи на набутий досвід та суворі реалії воєнного часу.

3. Дедлайни щодо запуску профільної середньої освіти успішно провалені. Замість проведення багаторічного науково обґрунтованого експерименту з відпрацювання моделі профільної школи на репрезентативній вибірці – в умовах, максимально близьких до очікуваної моделі, на основі вивірених методик і аналізу помилок, шкільництво України втягнуте у фантастичний «пілот». У «пілоті», у якому розпочалася абсолютно необґрунтована руйнація існуючої мережі закладів освіти, гвалтування величезної кількості батьків, учнів та вчителів перспективою невідомих умов праці та навчання. З одного боку маємо це, а з іншого – створення на засадах малозрозумілого відбору сонму «обраних» закладів, які начебто мають пілотувати новий зміст профільної освіти. Пілотувати з учнями, які не навчалися за програмою НУШ; на матеріально-технічній

базі, підготовка якої лише розпочинається; з учителями, які не пройшли спеціальної підготовки. Майже НЛО?

4. Розширюється «цифровий колгосп» у шкільній освіті з примусовою колективізацією до нього педагогічних працівників та шкіл у цілому. Численні електронні платформи, кількість яких почала множитися небаченими темпами, стають дороговартісним мотлохом. Він заважає вчителю працювати, перетворює педагогічну творчість на механістичну рутину в електронних таблицях, веде до тотального контролю та збільшення нікому не потрібної звітності. Шкільна освіта реально почала задихатися в цьому цифровому колгоспі.

5. Факт паралельного існування двох систем шкільної освіти – формальної (державної) та неформальної (репетиторство, приватні курси, сімейні платформи) – став абсолютно очевидним. Держава втрачає монополію на якість, але впевнено заплющує на це очі. Замість того, щоб рятувати базову школу, чиновники вдають, що все під контролем, поки батьки власним коштом доплачують за те, що мала б гарантувати система.

6. Загальна середня освіта увійшла в піке катастрофічного кадрового голоду. Масовий відтік учителів із професії та виїзд за кордон – це не просто статистика, це вимивання інтелектуального генофонду школи. Хронічне знецінення вчительської праці, мізерні зарплати на тлі шалених вимог призвели до того, що незабаром у багатьох школах фізично не буде кому викладати фізику, математику чи мову. Але чиновники від освіти продовжують малювати красиві дорожні карти і обіцяють учителю кисільні береги.

7. Стала очевидною головна стратегічна помилка керманців освіти під час війни – запозичена з мирних ситих країн доктрина підготовки дитини до «життя в мінливому глобальному світі». Для воюючої держави, яка виборює право на існування, це шлях до самогубства. Сьогодні пріоритетом має бути виховання громадянина-патріота, захисника своєї країни, здатного до національного спротиву та самоорганізації. Нам потрібна освіта національної стійкості, а

не абстрактного космополітизму. У закладах освіти повинні готувати не хамелеона, який пристосовуватиметься до життя в мінливому світі, а українця – борця за свободу і незалежність власної держави.

8. Залишилася в мертвонародженому стані ідея академічної свободи вчителя. Її повністю забалакано і знівельовано. Учитель залишається абсолютно беззахисним перед чиновницьким свавіллям. Декларована «автономія шкіл» виявилася фікцією. Будь-який прояв педагогічної незалежності чи критичного мислення карається адміністративним тиском. Замість творця системи вчитель вимушений бути заляканим виконавцем циркулярів та виконувати роль «дитинодогідника».

9. Абсолютизувалася фетишизація стандартизованого тестування (НМТ). Оцінювання знань остаточно «розлучили» з реальним освітнім процесом. Результати НМТ публічно оголосили рівнозначними оцінюванню якості роботи закладів освіти і вчителя. Чим фактично перетворили їх на єдиний батіг для адміністрацій шкіл, примушуючи систему працювати не на розвиток мислення та формування характеру, а на механічне натаскування заради цифр у рейтингах.

10. Минулого року ми чи не остаточно утвердилися в полоні тотальної імітації та будівництва «потьомкінських сіл». Головним критерієм успіху міністерських реформ став не учень, який знає й уміє, і не вчитель, якому комфортно працювати, а гарний звіт, переможна презентація на черговому форумі та вчасне освоєння коштів. Освіта задихається від фальші.

Цей рік показав: система тримається виключно на живих людях, які всупереч усьому заходять у класи й укриття. Але ресурс людської міцності не безмежний. Якщо не спуститися з хмар бюрократичних ілюзій на грішну землю – завтра ми прокинемося в руїнах не лише матеріальних, а й ментальних.

Ось такі мої невеселі думки.

Висловлюючи їх, щиро дякую кожному учителю і керівнику закладу освіти, який упродовж кожного дня навчального року, що завершився, попри все, ніс і несе свою тяжку і почесну місію: навчати і виховувати.

Панове педагоги та керівники закладів освіти! Ви – круті. Не кидайте школу. Тримаємося. Україна переможе! (<https://osvita.ua/blogs/96913/>). – 2026. – 29.05).

**ГРОМАДСЬКА ДУМКА
ПРО ПРАВОТВОРЕННЯ
№ 11 (319) 2026**

Інформаційно-аналітичний бюлетень
на базі оперативних матеріалів
Додаток до журналу «Україна: події, факти, коментарі»
Ідентифікатор медіа R30-01101

Редактор Я. Маленко

Комп'ютерна верстка
Н. Крапіва

Підп. до друку 05.06.2026
Формат 60x90/8. Обл.-вид. арк. 3,59.
Наклад 21 пр.

Видавець і виготовлювач
Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського
03039, м. Київ, Голосіївський просп., 3
siaz2014@ukr.net

Свідоцтво про внесення суб'єкта
видавничої справи до Державного реєстру видавців,
виготовлювачів і розповсюджувачів
видавничої продукції ДК № 7871 від 28.06.2023 р.